UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Anna PŘIKRYLOVÁ

Analýza rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Olomouc 2019

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Anna Přikrylová (R15393)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Analýza rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína

Title of thesis: Analysis of residential suburbanization in Vsetín hinterland

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Rozsah práce: 41 stran, 2 vázané přílohy

Abstrakt: V bakalářské práci je interpretován fenomén suburbanizace, který se v České republice větší měrou projevuje od poloviny 90. let 20. století. Analytická část práce je zaměřena na srovnání intenzity rezidenční suburbanizace mezi obcemi vsetínského regionu, přiléhajícího k hranicím se Slovenskem. K tomu byla provedena multikriteriální analýza, v jejímž rámci bylo na soubor obcí aplikováno osm indikátorů. Na základě výsledků byla sestavena diferenciace obcí podle míry rezidenční suburbanizace.

Klíčová slova: suburbanizace, rezidenční suburbanizace, SO ORP Vsetín, multikriteriální analýza, indikátory

Abstract: The phenomenon of suburbanization which is under way since the middle of the 1990s in the Czech Republic is interpreted in the bachelor thesis. The analytic part of the thesis is focused on a comparison of residential suburbanization intensity between municipalities of Vsetin's district bordering with Slovakia. A multicriterial analysis was carried out within which eight indicators were applied to the set of the municipalities. Based on the results differentiation of municipalities according to their residential suburbanization levels was derived.

Keywords: suburbanization, residential suburbanization, SO ORP Vsetín, multicriterial analysis, indicators

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Miloslava Šerého, Ph.D. a veškeré prameny použité při tvorbě této práce jsem uvedla v seznamu literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 30. dubna 2019 .....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Miloslavu Šerému, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a vstřícné jednání při vypracovávání bakalářské práce. Mé poděkování patří také rodičům a všem blízkým za podporu a trpělivost po dobu studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Anna PŘIKRYLOVÁ
Osobní číslo:	R15393
Studijní program:	B1301 Geografie
Studijní obor:	Regionální geografie
Téma práce:	Analýza rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína
Zadávající katedra:	Katedra geografie

Zásady pro vypracování

Cílem bakalářské práce je na základě vybraných ukazatelů zhodnotit proces rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína, přičemž zkoumané území je vymezeno v rozsahu správního obvodu obce s rozšířenou působností Vsetín. Součástí práce bude teoretický vhled do problematiky procesu suburbanizace a objasnění jednotlivých zvolených ukazatelů. Záměrem je určit, které obce se nejzásadněji podílí na změnách v prostorovém rozložení populace ve vztahu města a jeho venkovského zázemí a zhodnotit vývoj tohoto jevu v čase.

Rozsah pracovní zprávy:	5 000 – 8 000 slov
Rozsah grafických prací:	Podle potřeb zadání
Forma zpracování bakalářské práce:	tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

HALÁS, M., ROUBÍNEK, P., KLADIVO, P. (2012): Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: Teoretické přístupy, vymezení, typologie. Geografický časopis. 64 (4): 289310.

HNILIČKA, P. (2005): Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Era, Brno.

OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Suburbanizace v České republice: aktéři suburbánního rozvoje. Geografické rozhledy. 20 (3): 2-5.

OUŘEDNÍČEK, M., P. ŠPAČKOVÁ a J. NOVÁK (2014): Metodika sledování rozsahu rezidenční suburbanizace v České republice. Univerzita Karlova v Praze, Praha.

SPURNÁ, M. (2017): Proces suburbanizace v zázemí Olomouce. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

SÝKORA, L. (2002): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, Praha. ISBN 80-901914-9-5.

ZVARDOŇ, T. (2017): Proces suburbanizace na Kroměřížsku a jeho vybrané aspekty. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 30. ledna 2017
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2018

V Olomouci dne 30. ledna 2017

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

Obsah

Úvod 9

1. Přehled současného stavu poznání 11

2. Úvod do problematiky 12

2.1 Urbanizační procesy 12

2.2 Vymezení urbánního prostoru 13

2.3 Podstata fenoménu suburbanizace 13

2.4 Formy suburbanizace 14

2.5 Podoby rezidenční suburbanizace 15

2.6 Příčiny a okolnosti počátků suburbanizace 15

2.7 Důsledky rezidenční suburbanizace 16

I. Negativní aspekty 16

II. Pozitivní aspekty 16

3. Vymezení zájmového regionu 18

4. Případová studie rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína 21

4.1 Metodika 21

4.2 Vymezení ukazatelů 22

4.3 Výsledky dílčích ukazatelů 24

4.4 Zhodnocení výsledků 31

Závěr 34

Summary 35

Seznam literatury a datových zdrojů 36

Literární zdroje 36

Internetové zdroje 37

Datové zdroje 38

Seznam obrázků 39

Seznam tabulek 39

Seznam příloh 39

Přílohy 40

Úvod

Historicky první záznamy o suburbiích (předměstí) pochází již ze starověkých mezopotámských měst, kde byla tato lokalita zastoupena především obyvatelstvem a činnostmi ve městě nežádoucími, například jatky či vojenskými cvičišti. Počátky suburbanizačních procesů, týkajících se přesunu obyvatel z centrálních částí měst do jejich zázemí, jsou datovány do 18. století a jsou spojeny se stěhováním londýnské buržoasie. Na území naší země proběhl rozmach suburbanizace na počátku 20. století. Za socialismu však patřily zázemí měst ke stagnujícím oblastem, čemuž zásadně napomohla středisková soustava osídlení[1]. Současný trend rozvoje oblastí v zázemí měst, se projevuje od poloviny 90. let 20. století (Ouředníček 2008).

Procesem suburbanizace rozumíme přesun obyvatelstva, jeho aktivit a některých funkcí z jádrového města do jeho zázemí (Ouředníček 2008), přičemž podle přemisťované funkce rozlišujeme suburbanizaci rezidenční, výrobní a obchodní. Ve středu zájmu této práce stojí rezidenční suburbanizace, která se projevuje zejména výstavbou nových lidských obydlí v městských periferiích a odlivem obyvatelstva z jádrového města. Četný přísun městského obyvatelstva do venkovského prostředí s sebou nese hromadu důsledků, a to neutrálních, pozitivních i negativních. Jedním z nich je behaviorální aspekt nově příchozích obyvatel, kteří se projevují rozdílnými zvyky a odlišným přístupem k trávení volného času. Takovými pozitivními vlivy původně městského obyvatelstva mohou být větší míra politické síly a angažovanosti a větší iniciativa ve vztahu k rozvoji nové domoviny, neboť tito lidé přicházejí často motivování právě vyššími nároky na kvalitu životního prostředí. Negativní důsledek podle Ouředníčka a Temelové (2008) je zvyšování energetické i materiální náročnosti na výstavbu a údržbu technické infrastruktury v případě nepromyšleného rozpínání města a neekonomické rozmělňování finančních zdrojů. Dalším negativem je navyšování objemu automobilové dopravy zapříčiněného dojížďkou do center na jedné straně a rozvojem komerčních center v předměstí a dojížďkou do nich na straně druhé. Havlová (2016) také upozorňuje na negativní dopad v podobě vylidnění a degradace městských center.

Z výzkumu v zázemí Prahy z roku 2004 (Ouředníček 2008), ve kterém byli dotazování starostové 156 obcí, vyplývá, že obecní zastupitelstva vnímají příliv obyvatel převážně (v 68 % případů)

[1] Středisková soustava osídlení představovala praktické uplatnění teorie centrálních míst (Christaller, 1933). Obce v zázemí byly většinou nestřediskové, nedostávalo se jim téměř žádných státních investic a byly předurčeny k postupnému zániku.

jako pozitivní jev (obrázek 1). Takové stanovisko se jeví jako logické z hlediska zvýšení finančních příjmů, plynoucích z daní a jiných poplatků.

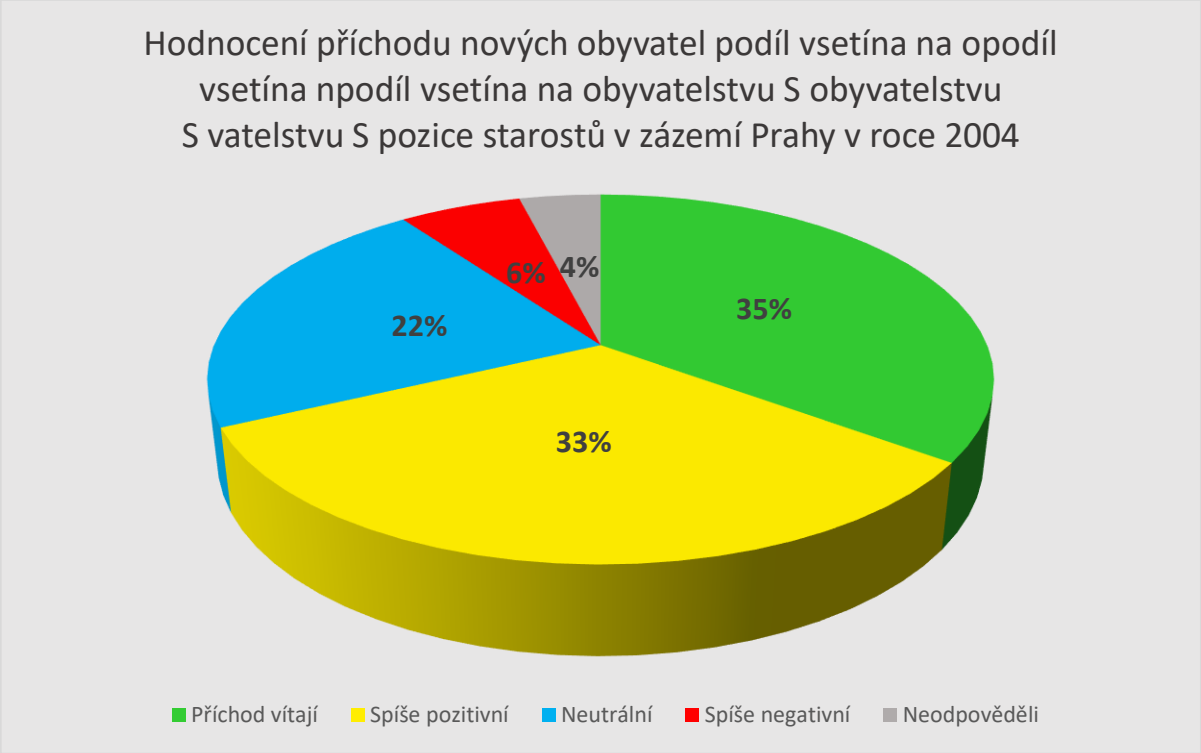

Obrázek 1: Výsledky dotazníkového šetření provedeného v rámci výzkumu v roce 2004
Data: URRlab (2008)

Předmětem této kvalifikační práce je rozvoj suburbií v období od poloviny 90. let 20. století. První fáze je zaměřena na charakteristiku procesu suburbanizace v teoretické rovině, druhou fázi práce tvoří případová studie rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína, provedená na základě vybraných ukazatelů. Cílem studie je určit, které obce v regionu se nejzásadněji podílí na procesu změn v prostorovém rozložení populace ve vztahu města a jeho venkovského zázemí.

Zkoumané území je vymezeno v rozsahu správního obvodu obce s rozšířenou působností Vsetín (dále jen SO ORP Vsetín), který leží ve Zlínském kraji, čítá celkem 32 obcí, sousedí s dalšími pěti SO ORP (Valašské Klobouky; Vizovice; Zlín; Bystřice pod Hostýnem; Valašské Meziříčí; Rožnov pod Radhoštěm) a na východní straně hraničí se Slovenskem. Motivací pro výzkum v uvedeném území je znatelný nárůst počtu rodinných domů v oblasti, k němuž dochází plošně nerovnoměrně a zároveň pohraniční poloha regionu, která může mít vliv na specifické prostorové rozšíření jevu.

1. Přehled současného stavu poznání

Suburbanizace patří ke značně diskutovaným tématům u nás i v zahraničí. Předmětem kapitoly je rešerše literatury, která se svým obsahem stala základem pro tuto bakalářskou práci. Na českém poli působnosti se o příspěvky v oblasti výzkumu urbánních procesů významně zasluhuje skupina vědeckých pracovníků Urbánní a regionální laboratoř – URRlab, fungující v rámci katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. V čele výzkumného týmu URRlab stojí Doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. Významným počinem, který vznikl v tomto kolektivu akademických pracovníků, je projekt *Suburbanizace.cz*, jenž mimo jiné sdružuje příspěvky z českého prostředí na dané téma a je určen především aktérům budoucího územního rozvoje. Dalším podstatným příspěvkem je monotematické vydání časopisu *Geografie - Sborníku České geografické společnosti* z roku 2007 se zaměřením na urbánní zóny. O různých aspektech suburbanizace ve Spojených státech a Evropě pojednává antisuburbánně laděná publikace Hniličky (2005) s názvem *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů.* Diskuzi důsledků procesu suburbanizace nabízí sborník příspěvků ze semináře na téma „udržitelný rozvoj městských aglomerací“ s názvem *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky* (Sýkora 2002). Metodika vymezování suburbánních zón v zázemí měst v České republice s cílem opakovatelnosti v dalších letech byla navržena ve spolupráci Ouředníčka, Špačkové a Nováka (2014): *Metodika sledování rozsahu rezidenční suburbanizace v České republice.* Ze zahraničních titulů stojí za zmínku komparativní studie urbanizačního procesu v evropských zemích *A Study of Growth and Decline: Urban Europe* (van den Berg et al. 1982), významný počin, v němž mimo jiné autoři přispěly rozlišením čtyř stádií vývoje měst: urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace. Existuje také nesčetně mnoho případových studií. Příkladem studie, která zkoumá rozsah rezidenční suburbanizace v zázemí konkrétního města na základě multikriteriální analýzy je publikace kolektivu autorů z Olomouckého geografického pracoviště Haláse, Roubínka a Kladiva (2012): *Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: Teoretické přístupy, vymezení, typologie*. Z českého prostředí zmíníme ještě publikaci Kubeše (2015), jež se zabývá rezidenční suburbanizací v zázemí měst postsocialistických států na příkladu Českých Budějovic. Na problematiku suburbanizace v postsocialistických zemích dále poukazují na příkladu Budapeště Kok a Kovács (1999). Důsledky suburbanizace v zázemí Bratislavy reflektovali v rámci *Geografického časopisu* Šveda a Šuška (2014) z Geografického ústavu SAV.

2. Úvod do problematiky

Přibližně od poloviny 90. let 20. století je příměstská krajina tvořící přechodnou zónu mezi městem a volnou krajinou významně ovlivňována projevy suburbanizace (Létal a kol. 2001). Pohlédneme-li na toto slovo ze sémantického hlediska, je český výraz suburbanizace odvozený z anglického výrazu *suburb* (tzn. předměstí), který pochází z latinského základu *urbs* (tzn. město) a předpony *sub* (tzn. vedle, za nebo pod).

2.1 Urbanizační procesy

Následující schématická tabulka (obrázek 2) obsahuje jednotlivé fáze urbanizačního procesu[2] a pomáhá nám ukotvit pozici suburbanizace v kontextu ostatních proudů migrace v sídelním systému ve vztahu města, předměstí a venkova. Dílčí fáze rozlišujeme na základně růstu či poklesu podílu počtu obyvatel v jednotlivých oblastech. Halás a kol. (2012) poznamenává, že jelikož se koncentrační i dekoncentrační procesy prolínají a probíhají současně, je stádium vývoje označováno vždy podle převládající tendence.

Jednotlivé fáze si seřadíme chronologicky. Počátky **urbanizace**, která zasáhla celý svět, jsou spojeny s průmyslovou revolucí a převládající tendencí při ní je přesun obyvatelstva z venkova do měst. Jako míru urbanizace regionu označujeme podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel v regionu. Dalším stádiem je **suburbanizace**, jejíž zrod byl značně posílen rozvojem automobilové dopravy. V naší zemi se toto stádium urbanizačního procesu intenzivněji projevuje od poloviny 90. let. Musil a kol. (1983) definují suburbanizaci jako „fáze urbanizačního procesu, kdy stagnuje nebo ubývá počet obyvatel jádrového města, zatímco růst počtu obyvatel se největší měrou soustřeďuje v obcích příměstské zóny“. Do suburbií se lidé z měst stěhují nejčastěji motivování touhou po zdravějším životním prostředí, kvalitnějším bydlení, bydlení se zahradou, klidu či bezpečnosti. Následuje fáze **desurbanizace**, jež představuje přesun obyvatelstva z městských center za hranici jádrového města do původně venkovských oblastí, čímž dochází k jejich poměšťování. Děje se tak v následku rostoucího zatížení městských center především terciérním sektorem. Poslední fází, která bývá uváděna případně také jako alternativa ke třetí fázi je **reurbanizace**, jinými slovy obnovení obytné funkce v městském centru (Ouředníček 2000).

[2] Fázemi urbanizačního procesu podle van den Berga (1982) jsou míněny urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace.

Typ prostředí		Cílové místo migrace		
		Město	Suburbium	Venkov
Zdrojové místo migrace	Město	Meziměstská migrace	SUBURBANIZACE	Deurbanizace (kontraurbanizace)
	Suburbium	Reurbanizace	Tangenciální migrace (vnitrometropolitní)	Deurbanizace (kontraurbanizace)
	Venkov	Urbanizace (ev. reurbanizace)	Urbanizace (ev. reurbanizace)	Meziregionální migrace (venkovská)

Obrázek 2: Matice zdrojových a cílových oblastí migrace

Zdroj: Ouředníček (2014)

2.2 Vymezení urbánního prostoru

S analýzou urbánních procesů souvisí diferenciace krajiny na urbánní (městský), suburbánní (příměstský) a rurální (venkovský) prostor. Městské prostředí se vyznačuje soustředěním administrativních funkcí a socioekonomických aktivit, vysokou hustotou zalidnění a kompaktností zástavby, vedle toho ve venkovském prostředí převažuje zemědělská aktivita. Rozdílná je i demografická struktura obyvatel (věk, vzdělání, tržní síla). S probíhajícími decentralizačními procesy a rostoucí mobilitou je přechod mezi venkovem a městem stále plynulejší. Existuje několik přístupů k vymezení měst. První z nich je administrativní, kde je město vymezeno administrativními hranicemi obce, případně katastrálním územím, volebními obvody apod. Dalším možným přístupem je morfologické vymezení, kde je město vymezeno na základě rozsahu kompaktní zástavby, tzv. kompaktní město. Třetím možným přístupem je funkční vymezení, využívané nejčastěji při vymezování aglomerací a metropolitních regionů a je založen na provázanosti prostoru, např. dojížďkou (Halás a kol. 2012).

2.3 Podstata fenoménu suburbanizace

Suburbanizace představuje jednu ze složek suburbánního rozvoje[3]. Ve vztahu k městu se jedná o decentralizační proces a podle Suburbanizace.cz jej lze chápat jako **přesun obyvatelstva, jeho aktivit a některých funkcí z jádrového města do jeho zázemí** (přičemž dochází k rozšiřování města).

[3] Suburbánní rozvoj podle artslexikon.cz: „procesy, aktivity a jejich změny, které se odehrávají v zázemí měst, nejsou ovšem primárně způsobeny a nesouvisí s odlivem lidí, kapitálu, daní nebo funkcí z jádrových měst“. Kromě změny místa pobytu obyvatel se tedy jedná i o přesuny komerčních aktivit a pracovních příležitostí, ne však nutně za hranice katastrálního výměru jádrového města.

K takovému rozšiřování měst obvykle nedochází plošně rovnoměrně, nýbrž dynamicky podél hlavních dopravních komunikací. Jinou definici nalézáme na webu MVČR, kde je tento jev definován jako „**transformace sociálního a fyzického prostředí z venkovského na (před)městské, (sub)urbánní.**“ Sýkora (2003) ji definuje jako „**růst města prostorovým rozpínáním do okolní venkovské a přírodní krajiny**“, s tím, že „suburbanizace je spojována s mnohem menší hustotou osídlení, než existuje ve městě“. Dále Sýkora (2003) upozorňuje, že někdy suburbanizací rozumíme vytváření zcela nových, specifických druhů sídel v městském zázemí, tak jak probíhá kupříkladu v Severní Americe. V našem středoevropském prostředí je však vhodnější nahlížet na ni jako na transformaci prostředí již existujících sídel.

2.4 Formy suburbanizace

Dílčí složkou suburbanizace je **rezidenční suburbanizace** (Ouředníček [2008] dále uvádí suburbanizaci komerční a výrobní), která se projevuje migrací obyvatel (potažmo změnou trvalého bydliště). Rozhodujícími prvky jsou zde zejména výstavba nového bydlení a zvýšení podílu suburbií na celkovém počtu obyvatel v regionu na úkor počtu obyvatel v jádrovém městě. V mnohých případech vznikají tzv. satelitní městečka[4]. Právě rezidenční suburbanizaci, jakožto stále pokračujícímu trendu posledních 20-25 let, je v současném geografickém výzkumu v České republice věnována zásadní pozornost (Halás a kol. 2012). Mimo rezidenční suburbanizaci pozorujeme také výše zmíněnou komerční suburbanizaci, význačnou translokací obchodních funkcí do výhodných periferních lokalit podél hlavních komunikačních os. V tomto případě hovoříme konkrétně o obchodních centrech, hypermarketech, zábavě atp. Neméně významně zasahuje do příměstské krajiny implantace výrobních parků, také strategicky lokalizovaných podél hlavních dopravních tahů, zde mluvíme o výrobní suburbanizaci. V každém případě je kladen nárok na vhodné dopravní napojení. V oblasti obchodních i výrobních parků bývají předně řešeny otázky dostatku ploch pro nové komunikace, v případě obchodů i rozsáhlé parkoviště (Létal a kol. 2001).

Podle charakteru území, na němž nová výstavba probíhá, rozlišujeme na jedné straně stavby na „zelené louce[5]“, které jsou svou podstatou méně šetrné k životnímu prostředí než druhý typ, a tím

[4] Satelitní městečka představují nově vystavené obytné celky v zázemí měst, označované jako předměstí nebo suburbia. Na rozdíl od komerčních areálů, které běžně stojí samostatně v polích, navazuje většinou výstavba obytných celků na stávající vesnice a města. (suburbanizace.cz)

[5] Termínem „zelená louka“ (též greenfield) bývá označena dosud nezastavěná, obvykle přírodní plocha nebo zemědělská pole.

je obnova brownfieldů, tedy přestavba chátrajících areálů a budov bez využití. Z environmetálního hlediska nežádoucí formou růstu měst je tzv. urban sprawl[6], tzn. rozpínání města. Pojem vystihuje probíhající trend rozpínání a souběžného řídnutí měst (Hnilička 2005), jenž svým nesystematickým a nepromyšleným postupováním zástavby do volné krajiny představuje nejméně udržitelnou formu suburbanizace.

2.5 Podoby rezidenční suburbanizace

Samotná rezidenční suburbanizace se vyskytuje v různých podobách. V České republice ve větším měřítku probíhá v rámci již existující zástavby, a to buď výstavbou nových domů ve volných parcelách nebo rekonstrukcí starších objektů. Vyskytují se však i zcela nové zástavby, zpravidla v případech, kdy developeři vytvoří kompletní okrsky rodinných domů (tzv. domy na klíč), případně pozemků s připravenou technickou infrastrukturou (Sýkora 2002).

2.6 Příčiny a okolnosti počátků suburbanizace

Jak bylo avizováno v úvodu, za počátky suburbanizace stojí londýnská buržoazie 18. století (Ouředníček 2008), mezi níž, jak zmiňuje Sýkora (2003), se rozmohl trend vlastnit vilu se zahradou ve venkovském prostředí při zachování výhod života v městském prostředí. Kromě inspirace šlechtou přispělo ke stěhování lidí směrem z měst také nezdravé ovzduší průmyslových měst (Hall 1989). Intenzivnější rozvoj suburbanizace umožnil technický pokrok v dopravě (Muller 1995), z počátku zejména v železniční dopravě (Sýkora 2003), později se zásadním mezníkem v rozvoji zázemí měst stala dostupnost osobního automobilu pro široké spektrum lidí. Dále Sýkora (2003) poukazuje na roli hypoték, které v poválečném rozvoji umožnily výstavbu jednotlivých rodinných domů. Dobrá dopravní dostupnost, vedle rostoucí kupní a pracovní síly příměstských obyvatel, přispěla v posledních desetiletích také k obchodní a výrobní suburbanizaci (Sýkora 2003). S výrobní suburbanizací souvisí také výstavba průmyslových zón lokalizovaných zpravidla v městských zázemích podél hlavních komunikačních tahů, které mají za cíl přilákat investory.

[6] V češtině asi nejvíce odpovídá pojem „sídelní kaše“, jak ho použil Hnilička (2005) a on sám jej vysvětluje takto: „velmi řídká zástavba, která se nekompromisně rozlévá do okolní krajiny“.

2.7 Důsledky rezidenční suburbanizace

I. Negativní aspekty

Jak uvádí Sýkora (2003) smyslem výzkumu suburbanizace není pouze rozpoznat a vysvětlit sídelní změny, ale také upozornit jaký zpětný vliv s sebou nově budované příměstské prostředí přináší. V této sekci poukážeme na některé z těchto nežádaných důsledků, jež omezují udržitelnost z ekonomického, sociálního nebo environmentálního hlediska.

U satelitních městeček chybí diverzita funkcí, obvykle plní výhradně funkci obytnou, což má za následek nesoběstačnost a závislost na vnitřním městě. Početný příliv obyvatel do obce pak může zapříčinit nedostatek míst v zařízeních, jako jsou mateřské a základní školy, které nejsou na situaci kapacitně připraveny. Nezřídka se stává, že noví příměstští obyvatelé žijí izolovaně od původních rezidentů, tento jev se však v našem prostředí neprojevuje tak extrémně, jako je obvyklé v Severní Americe. Zásadní dopad má výstavba kolonií rodinných domů na objem automobilové dopravy. Vzhledem k chybějící diverzitě funkcí v daných oblastech jsou místní obyvatelé v podstatě determinováni k využívání osobních automobilů na dojížďku za všedními aktivitami do vnitřního města a bez nich jsou připraveni o možnost volného pohybu, což má jednak vliv na kvalitu ovzduší a jednak to s sebou nese zvyšující se nároky na kvalitu silničních komunikací, do nichž musí obce následně investovat a dále se navyšuje zábor plochy dopravní sítí (Hnilička 2005).

Nejen silnice, ale také samotné budovy znamenají nezanedbatelný zábor plochy a zdaleka se nejedná o kompaktní růst města, jako spíše o „prostorově roztroušenou a do širokého okolí měst rozprostřenou suburbanizaci“ (Sýkora 2003, s. 225). Kompaktní a tím i úspornější formy suburbanizace by se dalo docílit v případě regionálně koordinovaného rozvoje osídlení.

II. Pozitivní aspekty

Na druhou stranu není možné suburbanizaci klasifikovat jen jako negativní jev a ignorovat její kladnou stránku, proto na tomto místě uvedeme také některé její kladné aspekty, které uvádí Ouředníček a Temelová (2008). Například rozvoj technické infrastruktury (inženýrské sítě a dopravní komunikace) s sebou kromě zatížení životního prostředí, přináší na druhé straně i zvýšení životní úrovně pro stávající obyvatele cílových obcí. Větší počet obyvatel znamená pro obce také vyšší příjmy. Noví obyvatelé jsou zpravidla mladší, vzdělanější a bohatší lidé se zvýšenou politickou participací.

Příchod mladších obyvatel a mladých rodin pro obce dále znamená zpomalení efektu procesu stárnutí obyvatelstva.

Nutno však podotknout, že v uvedených případech se jedná o přínos pouze pro suburbanizované obce, nikoli pro celý region. V případě stárnutí populace dochází dokonce ke znevýhodnění městského prostoru, kde se odchodem mladých rodin efekt naopak zesiluje.

3. Vymezení zájmového regionu

Dle metodiky Ouředníčka (2014) je Vsetín jedním z jádrových měst[7], z čehož vycházíme při výběru území. K vymezení urbánního prostoru nám vzhledem k dostupnosti dat poslouží administrativní hranice Vsetína. Zkoumaným suburbánním územím je zázemí Vsetína definované rozsahem SO ORP Vsetín, přičemž sledovanými statistickými jednotkami budou administrativními hranicemi vymezené obce, jakožto nejmenší územní jednotky samosprávy. SO ORP Vsetín je svou rozlohou největší správní obvod Zlínského kraje, k 1. 1. 2018 čítal celkem 65 735 obyvatel (ČSÚ, 2019) a sestává z 32 obcí (obrázek 3), z toho dvě obce mají status města[8]. Jednak Vsetín, který je zároveň sídlem správního obvodu a v současnosti v něm žije přibližně 40 % obyvatel vymezeného území

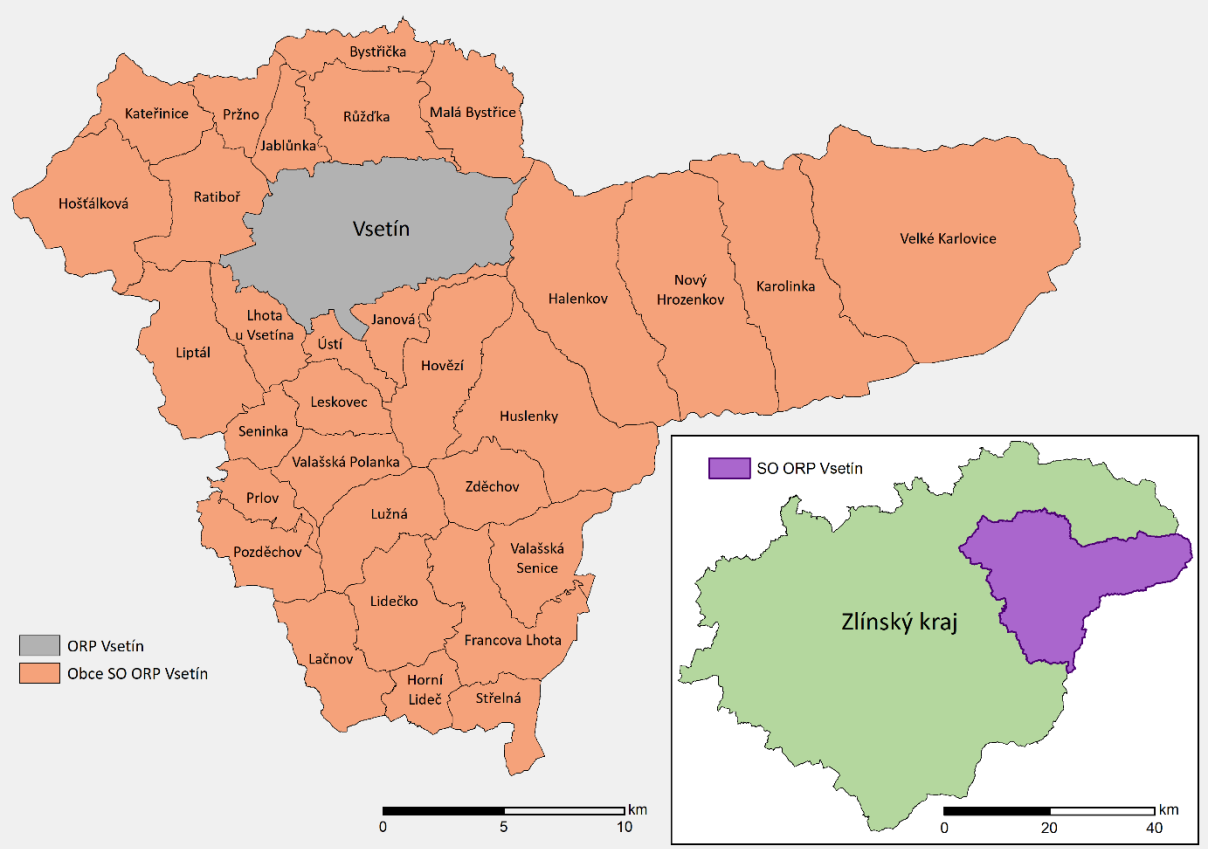

Obrázek 3: Obce SO ORP Vsetín a jeho poloha v rámci Zlínského kraje
Data: ARCDATA

[7] Jádrovými městy dle Ouředníčka (2014) považujeme města s více než 10 tisíci obyvatel ležící mimo suburbánní zónu.

[8] Městem jsou podle zákona č. 128/2000 Sb. svým postavením ty obce, které mají alespoň 3 000 obyv. a městem je stanoví předseda Poslanecké sněmovny.

a jednak Karolinka, město známé svou sklářskou tradicí. Na podíl obyvatel v jádrovém městě na celkovém počtu obyvatel SO ORP se podíváme podrobněji. Jak vidno v následujícím grafu (obrázek 4), tento podíl dlouhodobě klesá, a to bez výjimky každý rok v průběhu celého sledovaného období. Takový trend signalizuje přesun obyvatelstva z urbánního do rurálního, respektive suburbánního prostředí a dokládá probíhající proces rezidenční suburbanizace, ukazatel však není jednoznačný a může být zkreslený množstvím lidí odstěhovaným mimo region. Od počátečních 44,22 % v roce 1997 klesl podíl Vsetína na obyvatelstvu SO ORP o 4,49 procentních bodů k 39,73 % v roce 2017. Nejvýraznější změna přitom nastala na přelomu let 1998 a 1999, kdy se Lhota u Vsetína, do té doby součást Vsetína, stala samostatnou obcí. Jinak je průběh trendu velmi plynulý, nepatrně zvýšená je intenzita jevu pouze kolem let 2001 a 2011. Žádné změny ve vývoji trendu překvapivě nejsou pozorovatelné v důsledku hospodářské krize v roce 2008. V tomto kontextu je ještě vhodné dodat, že celkový počet obyvatel v SO ORP Vsetín klesl v průběhu 21letého období z počátečních 69 679 obyvatel[9] o 3944 obyvatel. Počet obyvatel dílčích obcí je k nahlédnutí v tabulce 1 spolu s hustotou zalidnění.

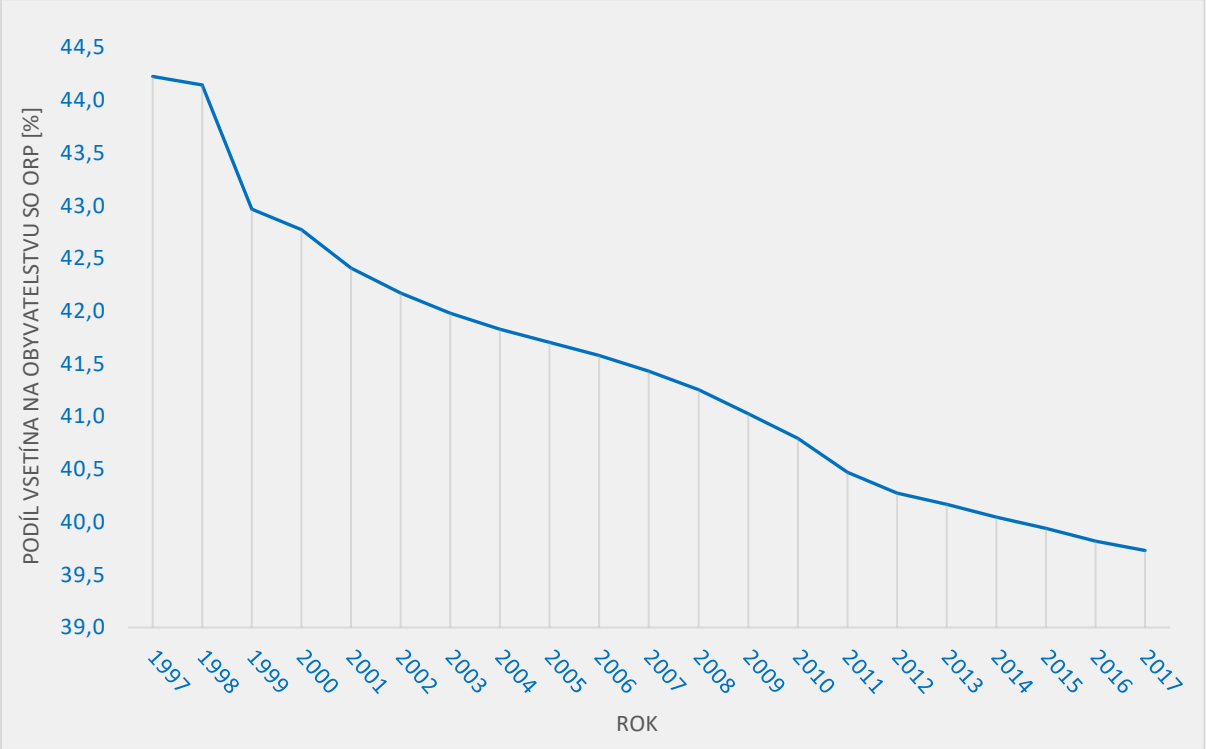

Obrázek 4: Podíl Vsetína na celkovém počtu obyvatel v SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017 vypočtený ze středního stavu obyvatel v daných letech

Data: ČSÚ (2019)

[9] Údaj se vztahuje k 1. 1. 1997 (ČSÚ).

Tabulka 1: Sídelní struktura obcí SO ORP Vsetín k 31. 12. 2018

obec	počet obyvatel	rozloha [km]	hustota zalidnění [P/km^2]
Bystřička	1 010	9,5	106,2
Francova Lhota	1 558	22,9	68,1
Halenkov	2 417	42,2	57,3
Horní Lideč	1 363	7,2	188,8
Hošťálková	2 218	26,9	82,5
Hovězí	2 409	22,1	108,8
Huslenky	2 223	35,1	63,4
Jablůnka	2 030	8,2	247,4
Janová	755	9,2	82,0
Karolinka	2 528	42,3	59,7
Kateřinice	1 039	13,4	77,8
Lačnov	865	15,3	56,4
Leskovec	665	9,9	67,5
Lhota u Vsetína	789	11,3	70,0
Lidečko	1 812	17,4	104,3
Liptál	1 505	24,1	62,4
Lužná	618	15,7	39,4
Malá Bystřice	294	18,3	16,0
Nový Hrozenkov	2 629	43,4	60,5
Pozděchov	594	13,5	44,1
Prlov	531	7,1	74,3
Pržno	639	8,4	76,1
Ratiboř	1 867	18,7	99,6
Růžďka	909	18,5	49,0
Seninka	305	7,3	42,0
Střelná	574	9,3	62,0
Ústí	620	5,4	114,0
Valašská Polanka	1 433	12,4	116,0
Valašská Senice	441	16,0	27,6
Velké Karlovice	2 385	80,8	29,5
Vsetín	26 092	57,6	452,9
Zděchov	590	13,0	45,4

Data: ČSÚ (2019)

Vysvětlivky:
[P/km^2] – počet obyvatel na km^2

4. Případová studie rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína

Výzkumnou částí této bakalářské práce je multikriteriální rozbor, jenž má za cíl rozklíčovat, které obce v zázemí Vsetína se nejintenzivněji podílí na procesu rezidenční suburbanizace. Většina zvolených ukazatelů vychází z předpokladu, že příchod nových obyvatel příznačným způsobem proměňuje demografickou strukturu daných obcí.

4.1 Metodika

Sledované období bylo stanoveno v rozmezí let 1997-2017. Pro vybrané časové období byly souboru obcí SO ORP Vsetín vyhodnoceny jednotlivé kvantitativní ukazatele, jakožto znaky rezidenční suburbanizace, přičemž všem ukazatelům byl přikládán rovnocenný význam. Do hodnocení nebyl zahrnut Vsetín, jakožto jádrová obec. Ačkoli suburbanizace probíhá i v rámci Vsetína, bylo by vzhledem k dostupnosti dat komplikované diferencovat jeho urbánní a suburbánní prostor. Převládající tendencí je nicméně odchod obyvatelstva směrem z města. Zvláštní přístup při zpracovávání dat si žádala Lhota u Vsetína, která byla v letech 1980-1998 součástí Vsetína, provedená analýza se tedy v případě této obce vztahuje pouze na období let 1999-2017.

K vizualizaci prostorového rozmístění jednotlivých jevů byl z výsledků každého ukazatele vytvořen kartogram za využití aplikace ArcMap z geografického informačního systému ArcGIS od firmy Esri, na podkladu digitální vektorové geografické databáze České republiky ArcČR® 500.

Pro souhrnné zhodnocení výzkumu byly výsledky jednotlivých ukazatelů seřazeny do pořadí, a to vždy vzestupně od hodnot, které z podstaty jevu nejméně nasvědčují suburbanizaci. Pořadí hodnot má jednak komparativní funkci a jednak zajišťuje rovnovážný význam všech ukazatelů. Následně byly obcím jejich umístění u dílčích ukazatelů sečteny, čímž vzniklo bodové ohodnocení, jakožto výsledný indikátor míry rezidenční suburbanizace, jehož hodnoty byly využity k závěrečné diferenciaci obcí.

Nad rámec samotné analýzy byl proveden výpočet směrodatné odchylky, pomocí které byla zjišťována stabilita či labilita obcí ve výsledcích.

4.2 Vymezení ukazatelů

Pro provedení kompletní analýzy byly zvoleny konkrétně tyto ukazatele:

1. **Průměrná roční hrubá míra bytové výstavby** (dále jen PRHMBV), jakožto reflexe intenzity výstavby nového bydlení. Hrubou míru bytové výstavby definujeme jako počet všech dokončených bytů na 1000 obyvatel středního stavu. Výsledné průměrné roční hodnoty jsou vypočteny jako podíl průměrných ročních hodnot počtu dokončených bytů a středního stavu z let 1997-2017 vynásobeného 1000.

$$PRHMBV = \frac{\bar{x}_{bv}}{\bar{x}_{ss}} \times 1000$$

$\bar{x}_{bv}$ = průměrná roční hodnota počtu dokončených bytů v obci z let 1997-2017

$\bar{x}_{ss}$ = průměrná roční hodnota středního stavu obyvatelstva obce z let 1997-2017

2. **Průměrná roční hrubá míra migračního salda** (dále jen PRHMMS), která nám demonstruje intenzitu migrace. Hrubou mírou migračního salda rozumíme „přírůstek/úbytek osob stěhováním na 1000 osob středního stavu v referenčním období“ (ČSÚ, 2002). Výsledné průměrné roční hodnoty jsou vypočteny jako podíl průměrných ročních hodnot migračního salda a středního stavu z let 1997-2017 vynásobeného 1000.

$$PRHMMS = \frac{\bar{x}_{ms}}{\bar{x}_{ss}} \times 1000$$

$\bar{x}_{ms}$ = průměrná roční hodnota migračního salda obce z let 1997-2017

$\bar{x}_{ss}$ = průměrná roční hodnota středního stavu obyvatelstva obce z let 1997-2017

Situaci komplikuje fakt, že ne všichni fakticky přestěhovaní obyvatelé nahlašují úřadům změnu trvalého bydliště, čímž obec, ve které žijí, ochuzují o příjmy.

3. **Index vzdělanosti** (I_{VZ}), jenž představuje syntetický ukazatel vzdělání. Vypočteme jej jako vážený průměr 4 kategorií obyvatel ve věku 15 a více let, dle nejvyššího ukončeného vzdělání. Rozlišujeme následující kategorie:

    - se základním vzděláním včetně neukončeného (ZŠ)

- se středoškolským vzděláním bez maturity včetně vyučení (SŠ)
- se středoškolským vzděláním s maturitou včetně nástavby ($SŠ_M$)
- s vysokoškolským vzděláním (VŠ).

$$I_{vz} = \frac{1 \times ZŠ + 2 \times SŠ + 3 \times SŠ_M + 4 \times VŠ}{15 +}$$

Zde vycházíme z předpokladu, že mezi nově příchozími obyvateli je větší podíl jedinců s maturitou či vysokoškolským vzdělání než mezi původním venkovským obyvatelstvem, více suburbanizované obce se tedy budou pravděpodobně projevovat vyšší hodnotou indexu vzdělanosti.

4. **Změna průměrného věku**, jako ukazatel změny ve věkové struktuře obyvatel. Tuto změnu vypočítáme jako rozdíl průměrného věku z konce sledovaného období v roce 2017 a z jeho počátku v roce 1997. Za předpokladu, že nově příchozí obyvatelé bývají obvykle mladé páry a rodiny s dětmi, vykazují intenzivněji suburbanizované obce menší navýšení hodnoty průměrného věku než obce s menší mírou suburbanizace, kde se na výsledné hodnotě více projevuje trend stárnutí obyvatelstva.

5. **Časová dostupnost** neboli doba trvání časově nejrychlejšího poskytovaného spoje hromadné dopravy (vlaku či autobusu) z dané obce do jádrového města dle jízdního řádu, uvedeného v minutách. Vztažnými body v rámci Vsetína jsou autobusové a vlakové nádraží, vždy podle zvoleného prostředku. Jako jediný z vybraných ukazatelů časová dostupnost neodráží důsledek probíhající suburbanizace, ale ovlivňuje chování suburabnizérů při výběru obce, takže má spíše kauzální význam.

6. **Změna v podílu rodáků**[10] (dále jen ROD) na středním stavu obyvatelstva obce mezi lety 2011 a 2001 znázorněná v procentních bodech (údaj o počtu rodáků se zjišťuje v rámci cenzů prováděných jednou za 10 let, proto se srovnání vztahuje k uvedeným letem, nikoli k celému zkoumanému období).

[10] Rodáky rozumíme obyvatele narozené v místě trvalého bydliště.

$$ROD = \frac{rod_{2011}}{P_{2011}} \times 100 - \frac{rod_{2001}}{P_{2001}} \times 100$$

rod_{2011} = počet rodáků v obci k 26. 3. 2011

rod_{2001} = počet rodáků v obci k 1. 3. 2001

P_{2011} = celkový počet obyvatel obce k 26. 3. 2011

P_{2001} = celkový počet obyvatel obce k 1. 3. 2001

7. **Průměrná roční hrubá míra porodnosti** (dále jen PRHMP), jako relativní míra porodnosti. Hrubá míra porodnosti představuje počet živě narozených dětí na 1000 obyvatel. Průměrnou roční hrubou míru porodnosti vypočteme jako podíl ročního průměrného počtu živě narozených na 1000 obyvatel průměrného ročního středního stavu z let 1997-2017.

$$PRHMP = \frac{\bar{x}_{\check{z}n}}{\bar{x}_{ss}} \times 1000$$

$\bar{x}_{\check{z}n}$ = roční průměr počtu živě narozených dětí v obci z let 1997-2017

$\bar{x}_{ss}$ = roční průměr středního stavu obyvatel obce z let 1997-2017

8. **Změna podílu obce na celkovém počtu obyvatel regionu** (dále jen PPO) mezi lety 1997 a 2017, určená v procentních bodech.

$$PPO = \frac{SS_{2017}}{SS_{2017}} \times 100 - \frac{SS_{1997}}{SS_{1997}} \times 100$$

SS_{2017} = střední stav obyvatelstva obce v roce 2017

SS_{1997} = střední stav obyvatelstva obce v roce 1997

SS_{2017} = střední stav obyvatelstva SO ORP v roce 2017

SS_{1997} = střední stav obyvatelstva SO ORP v roce 1997

4.3 Výsledky dílčích ukazatelů

1. Průměrná roční hrubá míra bytové výstavby

Nejvyšší hodnoty PRHMBV (obrázek 5) mezi lety 1997 až 2017 dosahuje s 3,98 bytů na 1 000 obyvatel Lidečko, kde bylo dokončeno celkem 153. Vedle něj dosahují hodnot nad 3 byty na 1 000 obyvatel také Hošťálková, Huslenky, Lužná, Kateřinice a Jablůnka, přičemž v Hošťálkové a na Huslenkách bylo dokončeno shodně 160 bytů, tedy nejvíce z regionu. Protipólem je Valašská Senice s 0,16 bytů/1 000 obyv., kde bylo dokončeno pouhých 16 bytů.

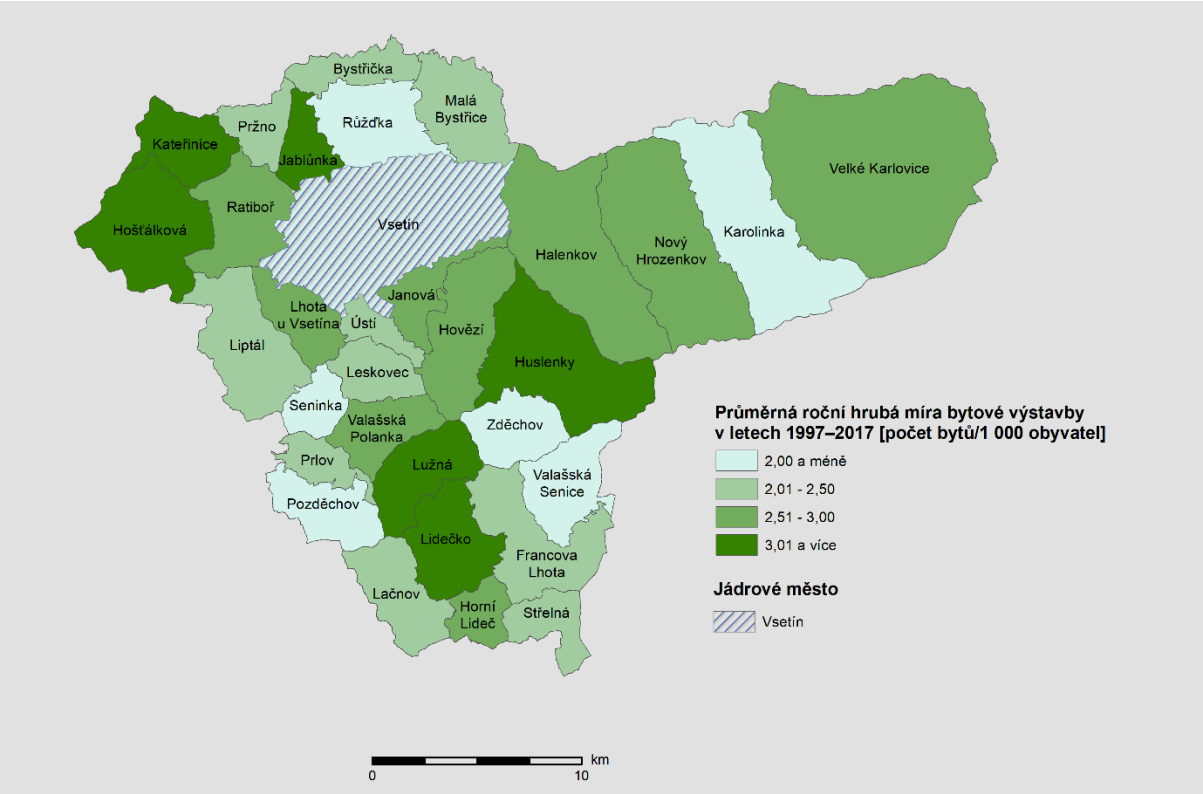

Obrázek 5: Průměrná roční hrubá míra bytové výstavby v obcích SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017
Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

2. Průměrná roční hrubá míra migračního salda

Nejvyšší hodnoty PRHMMS (obrázek 6) dosáhla ve sledovaném období s 9,76 ‰ Lužná s čistou migrací[11] 116 obyvatel, vysokými hodnotami nad 8 ‰ se vyznačují také Ústí a Lhota u Vsetína, nejvyšší kladný migrační přírůstek (195 obyvatel) měla Hošťálková, hodnota PRHMMS zde dosahuje 4,43 ‰. Zápornou bilanci migrace jsme zjistili u dvanácti obcí včetně Vsetína, nejvyšší zápornou hodnotu pozorujeme v případě Horního Lidče (-9,00 ‰). Hodnota -6,29 ‰ v případě Vsetína představuje v absolutních hodnotách čistou migraci -3 718 obyvatel.

3. Index vzdělanosti

Při pohledu na kartogram indexu vzdělanosti dle údajů ze SLDB[12] 2011 (obrázek 7) je evidentní závislost vzdělanostní struktury obyvatelstva na vzdálenosti od jádrového města. Po Vsetínu dosahuje nejvyšší hodnoty indexu vzdělanosti Janová (2,38), naopak nejnižší vzdělaností obyvatelstva disponuje Valašská Senice (I_{vz} = 1,89), velmi nízkou hodnotu pod hranicí 2,00 vykazuje také Prlov (1,98).

[11] Jako čistá migrace se označuje migrační přírůstek, jinak nazýván také migrační saldo.

[12] tzn. Sčítání lidu, domů a bytů (jinak také cenzus)

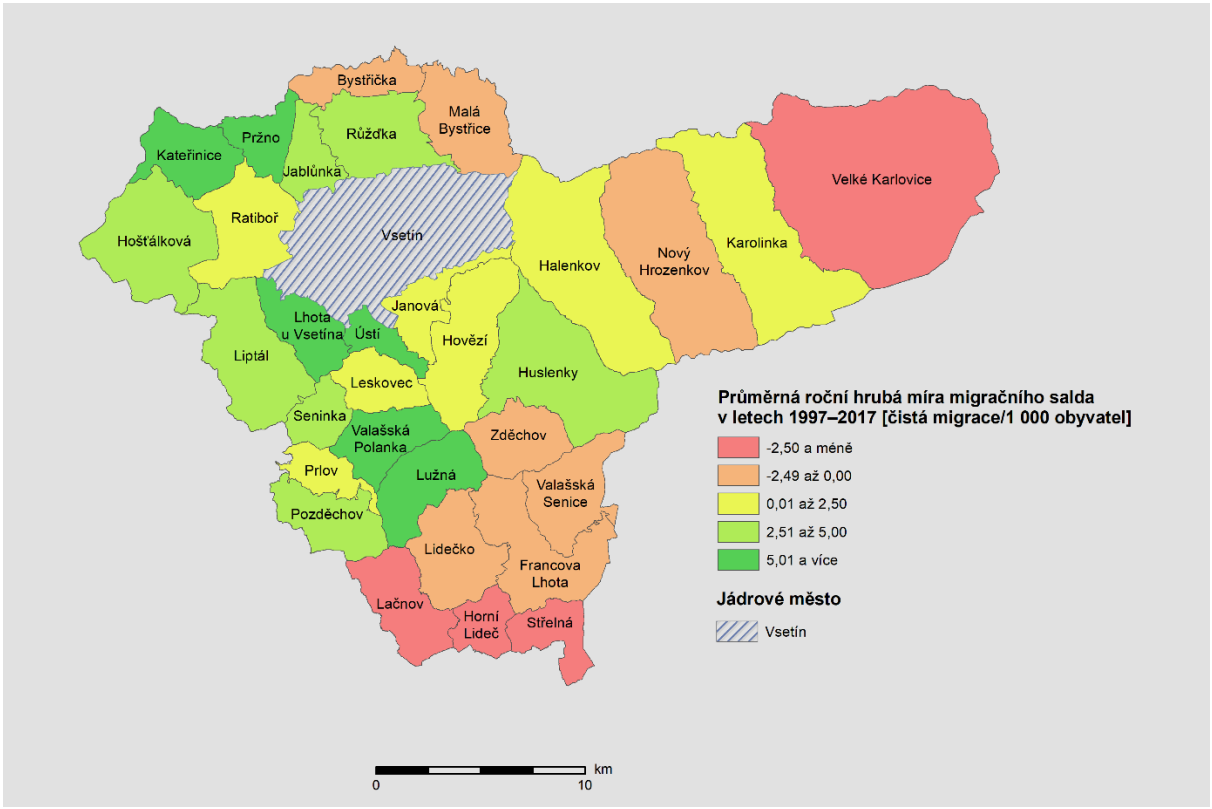

Obrázek 6: Průměrná roční hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017

Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

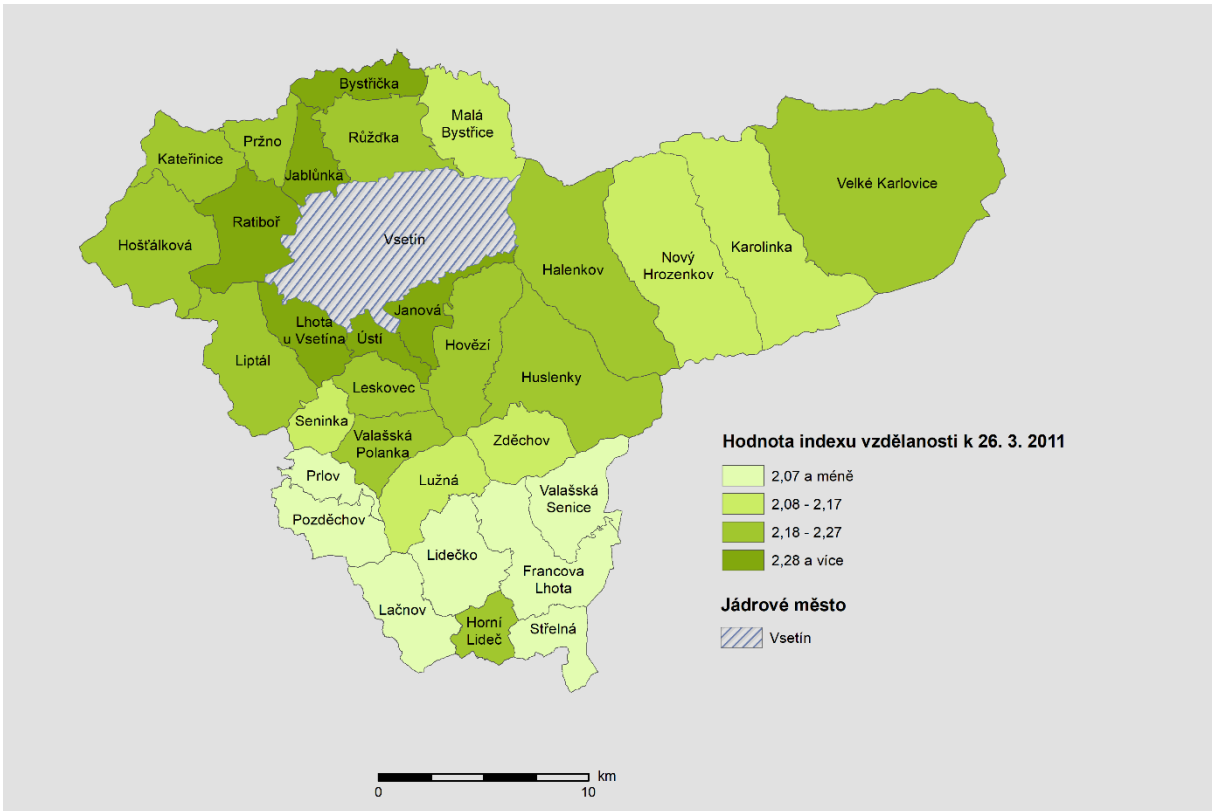

Obrázek 7: Index vzdělanosti v obcích SO ORP Vsetín k 26. 3. 2011

Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

4. Změna průměrného věku

Vzhledem k dlouhodobému trendu stárnutí populace došlo ve všech obcích regionu od roku 1997 do roku 2017 k navýšení průměrného věku obyvatelstva (obrázek 8). Předpokládáme však, že na suburbanizaci se nejčastěji podílí mladé rodiny a jejich příchod tedy mírní znaky stárnutí populace. Nejméně zestárla populace o 1,06 roku průměrného věku ve Lhotě u Vsetína, o méně než 2 roky zestárla populace ještě v Janové (1,37), Lužné (1,65) a Růžďce (1,95). Naopak k nejvyššímu navýšení průměrného věku došlo v Horním Lidči (7,86), zásadně zestárla také populace Valašské Senice (7,15).

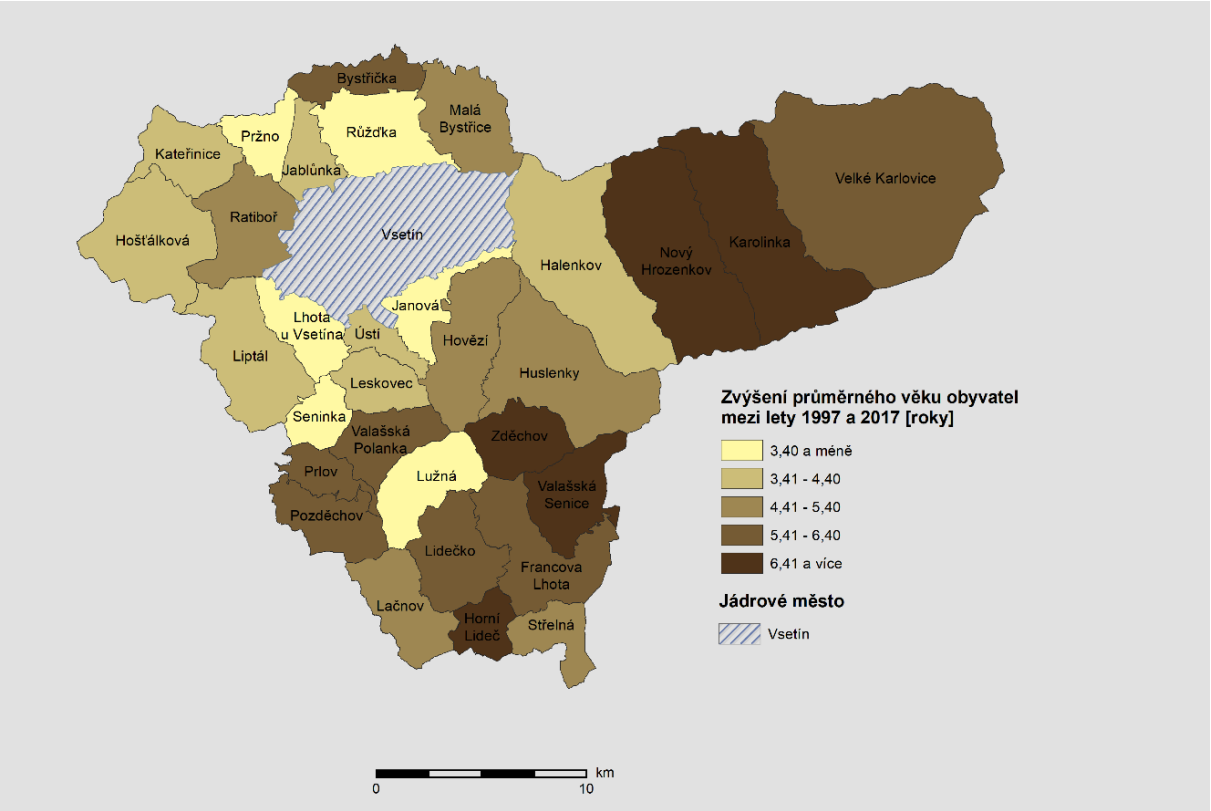

Obrázek 8: Změna průměrného věku obyvatel v obcích SO ORP Vsetín mezi lety 1997 a 2017
Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

5. Časová dostupnost

Z kartogramu (obrázek 9) je patrná lepší časová dostupnost obcí, které protnuty železniční tratí či hlavním silničních tahem. Nejrychleji je možné se prostředky veřejné dopravy dopravit do jádrového města z Ústí (5 min), z Jablůnky a Leskovce (6 min), z Janové (7 min) a z Valašské Polanky (9 min). Ve všech těchto případech se jedná o vlakové spojení. Pod 40 minut pak neexistuje spoj hromadné dopravy z Valašské Senice a Velkých Karlovic, v obou případech je nejrychlejší spoj autobusovou dopravou, v případě Valašské Senice ani není jiná k dispozici.

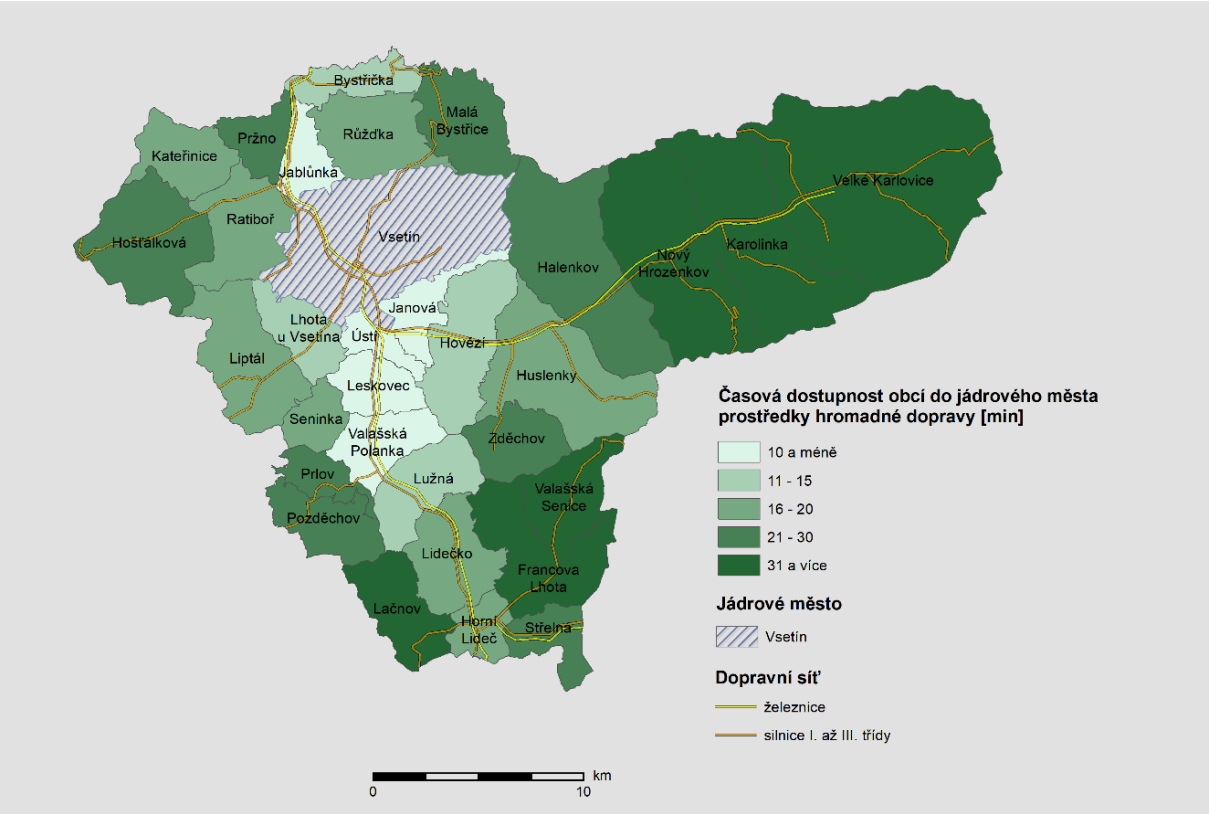

Obrázek 9: Časová dostupnost z obcí na Vsetín prostředky hromadné dopravy dle jízdních řádů pro rok 2019
Data: ARCDATA (2016), Mapy.cz (2019)

6. Změna v podílu rodáků

Až na výjimky pozorujeme ve srovnání let 2001 a 2011 u obcí snížení podílu rodáků na celkovém počtu obyvatel (obrázek 10). Nejvýraznější pokles v podílu rodáků jsme zjistili v Růžďce (-9,99 p. b.), zásadně byl rozmělněn také ve Lhotě u Vsetína (-7,42 p. b.) a Valašské Senici (-7,00 p. b.). Zmíněnými výjimkami, kde došlo k růstu tohoto podílu, jsou pouze Vsetín (zde se nejedná o nárůst absolutního počtu rodáků) a Horní Lideč, kde bylo v roce 2011 zjištěno o 30 rodáků více než v předešlém SLDB.

7. Průměrná roční hrubá míra porodnosti

Nejvyšší hodnotu PRHMP (obrázek 11) v období let 1997-2017 vykazuje Horní Lideč (12,06 ‰), další v pořadí jsou Lačnov (11,68 ‰) a Lidečko (11,10 ‰). Nejnižší míru porodnosti má pak s 6,77 ‰ Malá Bystřice.

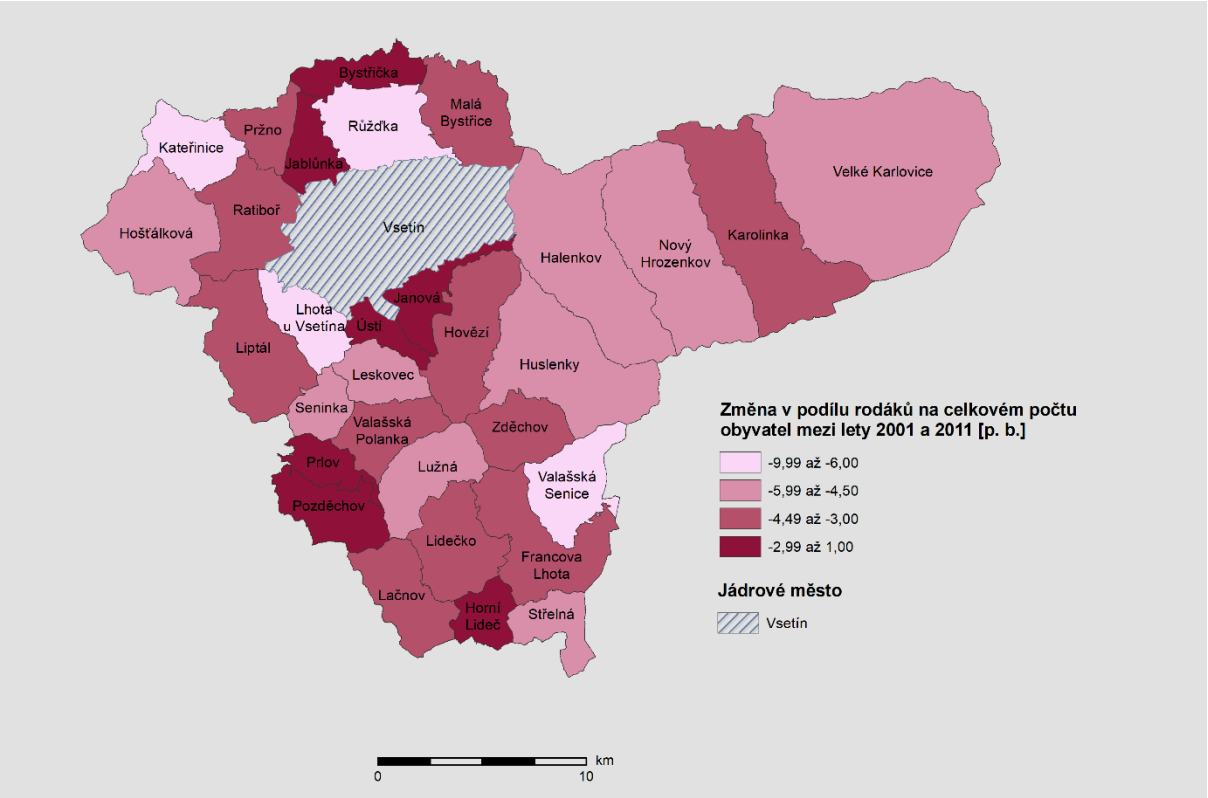

Obrázek 10: Změna v podílu rodáků v obcích SO ORP Vsetín mezi lety 2001 a 2011 vyjádřen v procentních bodech

Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

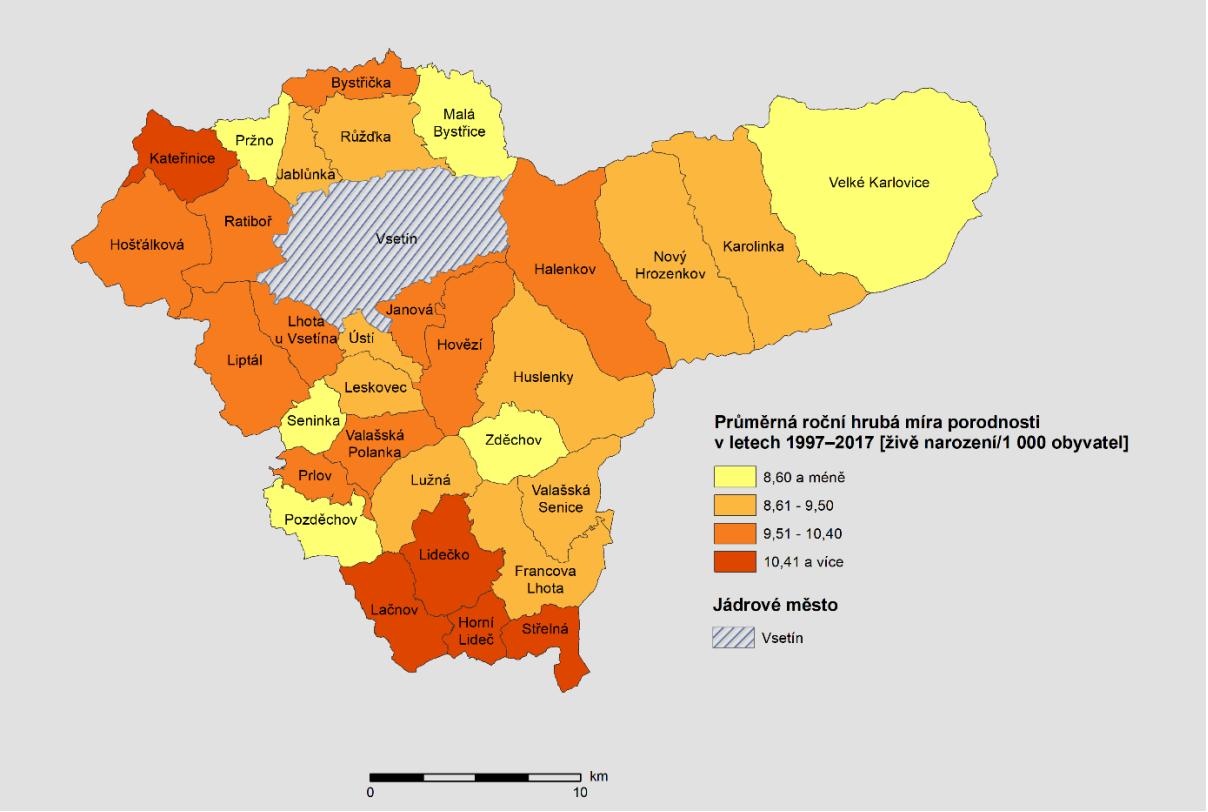

Obrázek 11: Průměrná roční hrubá míra porodnosti v obcích SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017

Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

8. Změna podílu obce na celkovém počtu obyvatel regionu

Největší nárůst podílu obce na celkovém počtu obyvatel SO ORP Vsetín mezi lety 1997-2017 (obrázek 12) pozorujeme ve Francově Lhotě, konkrétně o 0,6 p. b. Poměrně vysoký nárůst sledujeme také v Hošťálkové (0,48 p. b.). Naopak k poklesu podílu obce na celkovém počtu obyvatel regionu došlo kromě Vsetína v šesti případech, a to v Karolince (-0,37 p. b.), Velkých Karlovicích (-0,29 p. b.), Novém Hrozenkově (-0,05 p. b.), Zděchově (-0,05 p. b.), Malé Bystřici (-0,03 p. b.), Pržně (-0,01 p. b.) a Valašské Senici (-0,01 p. b.).

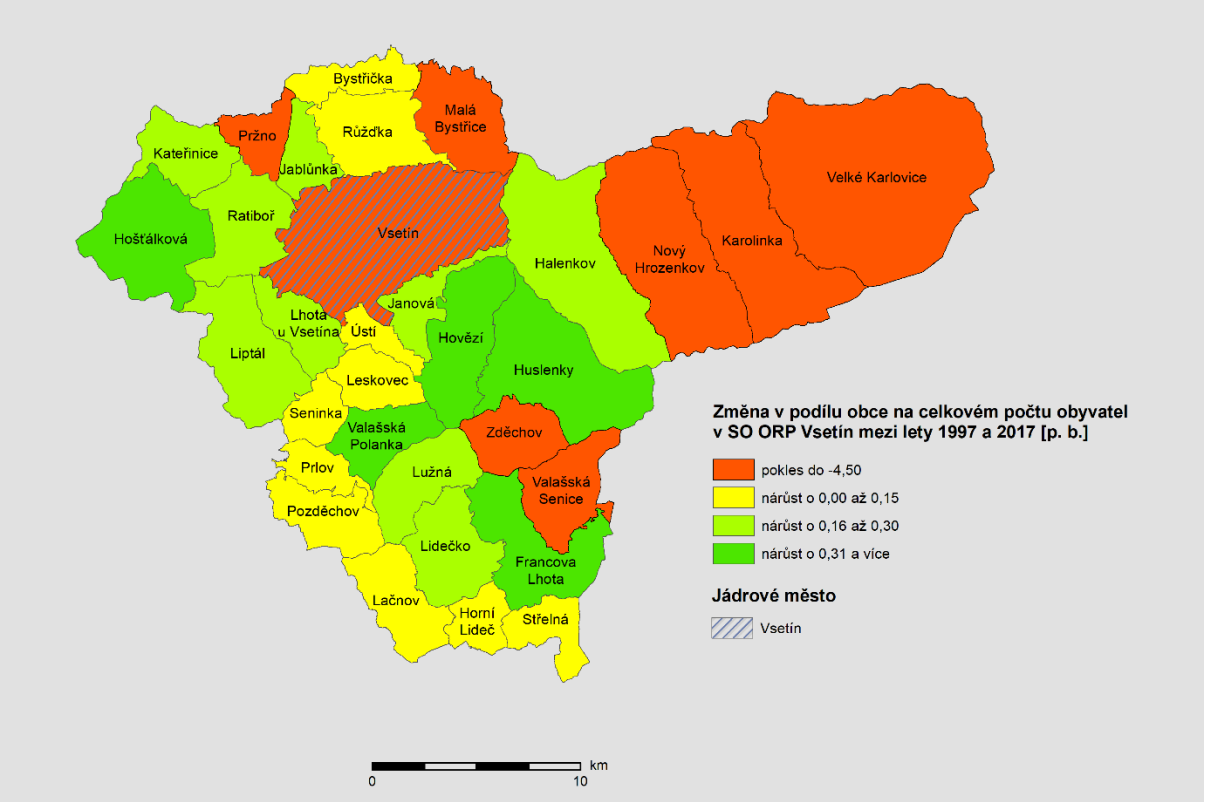

Obrázek 12: Změna podílu obcí na středním stavu obyvatel SO ORP Vsetín mezi lety 1997 a 2017

Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019)

4.4 Zhodnocení výsledků

K závěrečnému vyhodnocení výsledků bylo sestaveno bodové ohodnocení obcí (tabulka 2), které je blíže popsané v kapitole 4.1 a slouží jako výsledný indikátor míry suburbanizace. Na základě tohoto hodnocení se jeví jako **nejintenzivněji suburbanizovaná obec** ve vsetínském zázemí Lhota u Vsetína. Pozorujeme zde vysoké umístění u většiny ukazatelů, pomyslnou první příčku drží mimo celkový výsledek nejmenším navýšením věkového průměru (zestárnutí pouze o 1,06 roku průměrného věku). Je však potřeba brát v potaz skutečnost, že v jejím případě mohou být výsledky zkresleny, neboť se vztahují na o dva roky kratší časové období. Významnou účast na rezidenční suburbanizaci dále zjišťujeme v případě Kateřinic a Hošťálkové, ani jedna z těchto dvou obcí nemá prvenství u žádného z ukazatelů, za to vykazují stabilitu ve vysokém umístění. Stabilitu ve výsledcích dokládají i výsledky provedeného výpočtu směrodatné odchylky pomocí funkce SMODCH.VÝBĚR.S v Microsoft Excel (příloha 2), která v případě uvedených dvou obcí patří k nejmenším v celém souboru. Vůbec **nejmenší míru rezidenční suburbanizace** pozorujeme ve Zděchově, což lze přisuzovat lokalitě mimo významné dopravní komunikace, a tudíž zhoršené dostupnosti obce. Dále se zanedbatelně proces suburbanizace projevuje ve Valašské Senici a Karolince. Pakliže bychom pokračovali vyjmenováváním dalších obcí bez výrazných příznaků suburbanizace, zjistíme, že se jedná vesměs o obce z hlediska dopravní dostupnosti nevýhodně lokalizované.

Dále bylo na základě bodového ohodnocení obcí území diferencováno do pěti kategorií dle míry projevů rezidenční suburbanizace (obrázek 13). Jako intenzivní byla popsána suburbanizace v šesti obcích, které v rámci hodnocení dosáhly více než 168 bodů. Jako znatelná byla popsána míra suburbanizace v dalších šesti obcích v bodovém rozmezí 153 až 168 bodů. U dalších sedmi obcí v rozmezí 121 až 152 bodů již považujeme projevy suburbanizace za slabé. Velmi slabou suburbanizaci vykazuje šest obcí v rozmezí 81 až 120 bodů. Rezidenční suburbanizace v šesti obcích, které dosáhly 80 a méně bodů, byla vyhodnocena jako zanedbatelná. Takto kategorizovaný prostor zájmového regionu nám umožňuje pozorovat zesílenou míru rezidenční suburbanizace jednak u obcí v těsné blízkosti jádrového města (neplatí v případě Malé Bystřice a Růžďky, kde je však zhoršená dopravní dostupnost) a zvláště pak u obcí západně od Vsetína. Naopak znatelně nižší stupeň suburbanizace pozorujeme směrem k hranicím se Slovenskem.

Vedle obcí stojících na krajních příčkách celkového hodnocení míry suburbanizace stojí za pozornost Horní Lideč, u níž sledujeme **největší odchylky** v umístění. Zatímco tato obec v případě tří ukazatelů vykazuje vůbec nejmenší známky suburbanizace (migrační saldo, věková struktura a rodáctví), u ostatních ukazatelů je její umístění poměrně vysoké a v případě ukazatele porodnosti

dokonce dosáhla nejvyšší hodnoty. Tato anomálie může souviset s prostorovou blízkostí sídla sousedního správního obvodu, Valašských Klobouk. Jistou roli může hrát i výhodná dopravní pozice a skutečnost, že místní železniční stanice je zastávkou spojení mezinárodního významu Žilina – Praha. Jedná se však o pouze o spekulace, bližší pochopení příčin této nesourodosti výsledků by vyžadovalo vlastní výzkum nebo alespoň podrobnější znalost struktury obce. Nejstabilnější výsledky vykazuje Zděchov, kde nesledujeme žádné překvapivé odchylky od nízkých hodnot.

Tabulka 2: Bodové ohodnocení obcí SO ORP Vsetín dle pořadí hodnot dílčích ukazatelů, jejich součet a výsledné umístění

obec	HMBV	HMMS	I_{VZ}	VĚK	ČAS	ROD	PRHMP	PPO	součet	pořadí
Bystřička	14	10	27	11	25	3	21	15	**126**	**17.**
Francova Lhota	11	8	7	10	4	10	11	31	**92**	**23.**
Halenkov	24	15	19	21	11	27	25	25	**167**	**7.**
Horní Lideč	23	1	24	1	20	1	31	16	**117**	**20.**
Hošťálková	30	23	23	23	13	20	20	30	**182**	**3.**
Hovězí	18	14	22	15	25	9	23	28	**154**	**11.**
Huslenky	29	20	16	17	15	22	16	29	**164**	**9.**
Jablůnka	26	21	26	19	29	6	12	26	**165**	**8.**
Janová	19	16	31	30	28	7	26	19	**176**	**4.**
Karolinka	2	13	8	3	3	13	13	1	**56**	**29.**
Kateřinice	27	27	15	25	15	28	28	24	**189**	**2.**
Lačnov	15	3	3	13	6	18	30	12	**100**	**22.**
Leskovec	12	17	14	20	29	19	14	13	**138**	**15.**
Lhota u Vsetína	17	29	28	31	23	30	18	18	**194**	**1.**
Lidečko	31	9	6	9	18	15	29	21	**138**	**15.**
Liptál	13	25	18	22	21	16	19	22	**156**	**10.**
Lužná	28	31	9	29	24	21	9	19	**170**	**5.**
Malá Bystřice	8	11	13	16	9	14	1	5	**77**	**26.**
Nový Hrozenkov	21	7	10	5	5	24	15	3	**90**	**24.**
Pozděchov	6	19	5	12	7	4	5	10	**68**	**28.**
Prlov	10	12	2	7	11	2	22	10	**76**	**27.**
Pržno	7	28	25	26	14	17	2	6	**125**	**18.**
Ratiboř	25	18	29	18	21	11	24	23	**169**	**6.**
Růžďka	3	22	20	28	18	31	10	13	**145**	**14.**
Seninka	5	24	12	27	17	25	4	8	**122**	**19.**
Střelná	16	4	4	14	9	26	27	8	**108**	**21.**
Ústí	9	30	30	24	31	5	8	16	**153**	**12.**
Valašská Polanka	22	26	17	8	27	8	17	27	**152**	**13.**
Valašská Senice	1	6	1	2	2	29	7	6	**54**	**30.**
Velké Karlovice	20	2	21	6	1	23	6	2	**81**	**25.**
Zděchov	4	5	11	4	8	12	3	3	**50**	**31.**

Data: ČSÚ (2019), Mapy.cz (2019), vlastní zpracování

Vysvětlivky:

HMBV – průměrná roční hrubá míra bytové výstavby
HMMS – průměrná roční hrubá míra migračního salda
I_{VZ} – index vzdělanosti
VĚK – změna průměrného věku
ČAS – časová dostupnost do jádrového města
ROD – změna v podílu rodáků na celkovém počtu obyvatel obce
PRHMP – průměrná roční hrubá míra porodnosti
PPO – změna podílu obce na celkovém počtu obyvatel regionu

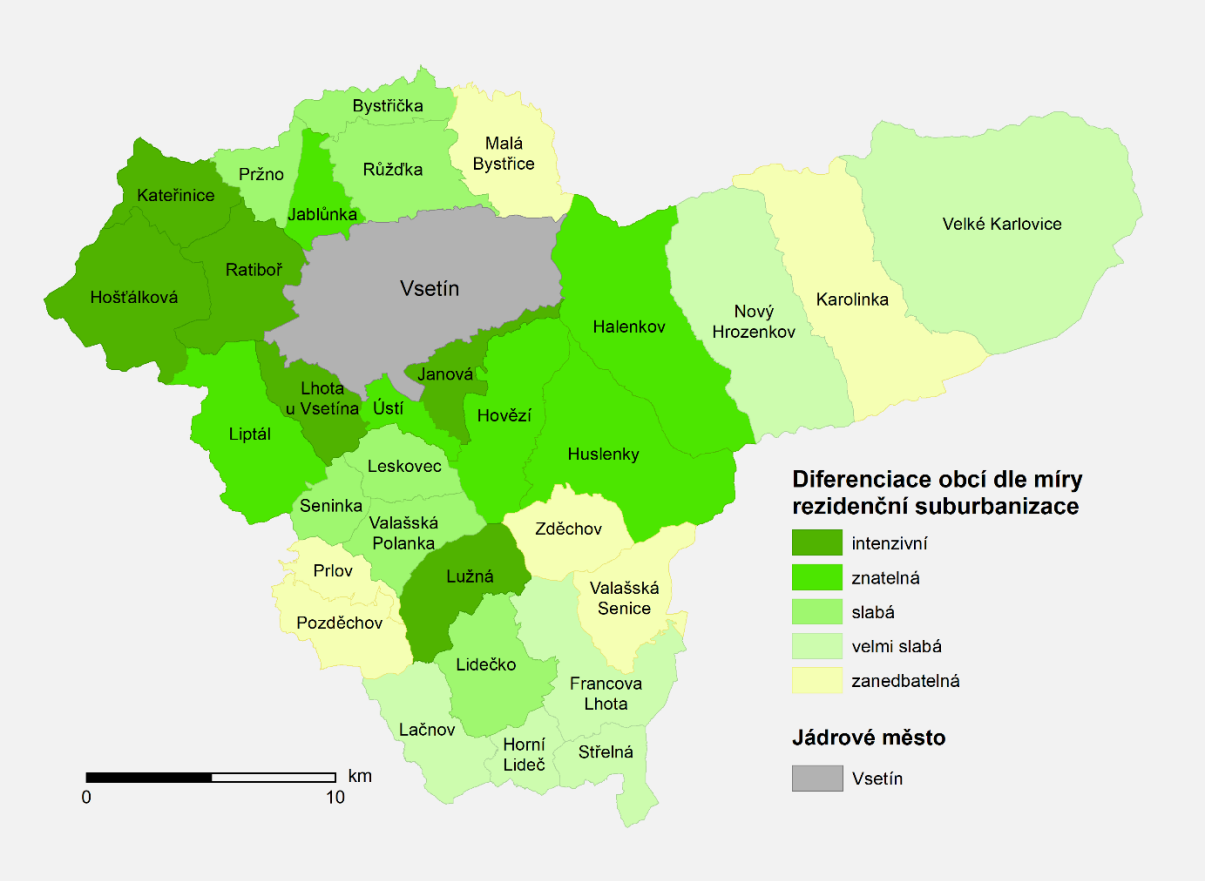

Obrázek 13: Diferenciace obcí dle míry rezidenční suburbanizace na území SO ORP Vsetín pro období let 1997 až 2017

Data: ARCDATA (2016), ČSÚ (2019), Mapy.cz (2019), vlastní zpracování

Závěr

Suburbanizace včetně rezidenční suburbanizace se ve středoevropském prostředí projevuje přibližně od poloviny 90. let. Trvající pokles podílu městského obyvatelstva, plynoucí ze zpracování dat při tvorbě této práce, zatím nenasvědčuje změně trendu v zájmovém regionu. Bude však potřeba hledat koncepční řešení s dlouhodobou udržitelností, neboť v současné podobě nezřídka dochází k nepromyšlenému rozpínání zástavby do krajiny, což má za následek zvýšenou energetickou náročnost a přílišný zábor půdy.

Hlavním smyslem této práce bylo zhodnotit probíhající proces rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína a rozpoznat, které obce se na něm nejvíce podílí. Pro uskutečnění analýzy bylo vymezeno území v rozsahu administrativních hranic správního obvodu obce s rozšířenou působností Vsetín a základními objekty analýzy byly stanoveny obce. Jádrem výzkumu byla multikriteriální analýza, sestavena z osmi indikátorů týkajících se zejména, ovšem nejen demografické struktury. Mimo samotné výsledky výzkumu byl vytvořen kartogram s typologizací obcí zájmového regionu. Ty byly rozčleněny do pěti kategorií na základě zjištěné intenzity rezidenční suburbanizace.

Ze souhrnného zhodnocení dat vyplynuly poměrně předvídatelné výsledky, jež signalizují největší intenzitu rezidenční suburbanizace v těsné blízkosti jádrového města. Vysoká míra suburbanizace byla dále zjištěna celkově v západní oblasti SO ORP Vsetín. Zesílenou tendenci suburbanizace pozorujeme podél dopravních tepen regionu. Naopak jako slabá se ukázala být míra rezidenční suburbanizace v blízkosti hranic se Slovenskem. Konkrétně byla největší míra rezidenční suburbanizace zjištěna ve Lhotě u Vsetína. Výsledky však mohou být zkresleny skutečností, že v jejím případě bylo sledované období o dva roky kratší. Značnou míru rezidenční suburbanizace pozorujeme dále v Kateřinicích, Hošťálkové, Janové, Lužné a Ratiboři. Protipólem jsou obce, kde jsme zjistili nejmenší míru suburbanizace, jedná se o Zděchov, Valašskou Senici, Karolinku, Pozděchov, Prlov a Malou Bystřici. Ve většině těchto případů se jedná o obce, kde v průběhu sledovaného období došlo k poklesu podílu na celkovém počtu obyvatel regionu. Konečné výsledky je však vzhledem k omezenému rozsahu studie potřeba vnímat pouze jako znaky suburbanizace nikoli jako suburbanizaci samotnou, neboť ta může být ve skutečnosti ovlivněna mnohými dalšími faktory, jež nebyly zahrnuty.

Do budoucna by mohla být práce rozšířena o výzkum, do jaké míry je zdrojovou oblastí rezidenční suburbanizace v zázemí Vsetína skutečně toto jádrové město. Zajímavé by bylo také doplnění výzkumu o srovnání s Valašským Meziříčím, nedalekým městem, co do počtu obyvatel téměř totožné velikosti.

Summary

The leading purpose of this bachelor thesis is to evaluate the extent of residential suburbanization in Vsetín hinterland which is defined by municipalities belonging to administrative district SO ORP Vsetín. The main objective is to decide which municipalities participate on the underway process of suburbanization the most.

The work is composed of two parts. The first one is the theoretical introduction to the subject matter. In this part there are explicated urban processes, various forms of suburbanization and also causes and potencial impacts are mentioned. The second part is a case study. The identification of an extent of residential suburbanization is based on a multicriterial analysis compiled of eight indicators refering mainly to a demographical structure. The outcome signals the biggest intensity of suburabnization in municipalities nearest to the core city, in easily time accessible localities and mostly in the west area of the region (namely, Lhota u Vsetína; Kateřinice; Hošťálková; Janová; Lužná).

Seznam literatury a datových zdrojů

Literární zdroje

BERG, L. van den, R. DREWETT, L. H. KLAASSEN, A. ROSSI and C. H. T. VIJVERBERG (1982): A Study of Growth and Decline. Urban Europe, 1. Oxford, Pergamon Press.

HALÁS, M., P. ROUBÍNEK. a P. KLADIVO (2012): Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: Teoretické přístupy, vymezení, typologie. Geografický časopis. 64 (4): 289-310.

HALL, P. (1989): Urban and Regional Planning. London, Unwin Hyman.

HNILIČKA, P. (2005): Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Era, Brno.

ILÍK, J., M. OUŘEDNÍČEK, J. TEMELOVÁ, J. NOVÁK a J. POLÍVKA (2007): Geografie - Sborník České geografické společnosti. Česká geografická společnost, Praha.

KOK, H. and Z. KOVÁCS (1999): The Process of Suburbanisation in the Metropolitan Area of Budapest. Journal of Housing and The Built Environment. 14: 119-141.

KUBEŠ, J. (2015): Analysis of regulation of residential suburbanisation in hinterland of post-socialist 'one hundred thousands' city of České Budějovice. Bulletin of Geography, Socio-economic Series. 27: 109-131.

LÉTAL, A., SMOLOVÁ I. a Z. SZCZYRBA (2001): Transformace příměstské krajiny. Urbanismus a územní rozvoj. 4 (4): 15-21. ISSN 1212-0855.

MULLER, P. O. (1995): Transportation and Urban Form: Stages in the Spatial Evolution of the American Metropolis. In S. Hanson (ed.) The Geography of Urban Transportation. New York, Gilford: s. 26-52.

MUSIL, J. a Z. RYŠAVÝ (1983): Urban and Regional Processes under Capitalism and Socialism: a Case Study from Czechoslovakia. International Journal of Urban and Regional Research. 7 (4): 495-527.

OUŘEDNÍČEK, M. (2000): Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. Geografie. 105 (4): s. 361-369.

OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Suburbanizace v České republice: aktéři suburbánního rozvoje. Geografické rozhledy. 20 (3): 2-5.

OUŘEDNÍČEK, M., P. ŠPAČKOVÁ a J. NOVÁK (2014): Metodika sledování rozsahu rezidenční suburbanizace v České republice. Univerzita Karlova v Praze, Praha.

SÝKORA, L. (2002): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, Praha. ISBN 80-901914-9-5.

SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis. 39 (2): 217-233.

ŠVEDA, M. a P. ŠUŠKA (2014): K příčinám a dôsledkom živelnej suburbanizácie v zázemí Bratislavy: Príklad obce Chorvátsky Grob. Geografický časopis. 66 (3): 225-246. ISSN 0016-7193

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení).

Internetové zdroje

ČSÚ (2002): Přírůstek/úbytek osob stěhováním na 1 000 osob s trvalým nebo dlouhodobým pobytem [online]. (cit. 01-03-2019). Dostupné z: <http://apl.czso.cz/iSMS/ukazdet.jsp?&fid=5421>

HAVLOVÁ H. (2016): Fáze urbanizace [online]. (cit. 12-02-2019). Dostupné z: <https://docplayer.cz/14753835-Faze-urbanizace-klasicka-urbanizace-desurbanizace-reurbanizace-gentrifikace.html>

HEŘMANOVÁ E. (2014): Rozvoj suburbánní [online]. (cit. 30-01-2019). Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Rozvoj_suburb%C3%A1nn%C3%AD>

OUŘEDNÍČEK M. a J. TEMELOVÁ (2008): Současná česká suburbanizace a její důsledky [online]. (cit. 04-02-2019). Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/soucasna-ceska-suburbanizace-a-jeji-dusledky.aspx>

OUŘEDNÍČEK M. (2008): Úvod do problematiky a obecná témata [online]. (cit. 25-03-2019). Dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/teorie.htm>

Datové zdroje

ARCDATA PRAHA (2016): ArcČR® 500 3.2. (cit. 28-02-2019). Dostupné z: <https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>

ČSÚ (2019): Databáze demografických údajů za obce ČR: Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí,stěhování. [online]. (cit. 27-02-2019). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

ČSÚ (2019): Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Tab. 155 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle věku, nejvyššího ukončeného vzdělání, oborů vzdělání a podle pohlaví. [online]. (cit. 14-04-2019). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo-domy-byty-a-domacnosti-podle-scitani-lidu-domu-a-bytu-2011-cr-kraje-okresy-so-orp-spravni-obvody-prahy-a-mesta-sidla-so-orp-2011-egrhq6c4dz>

ČSÚ (2019): Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Tab. 157 Obyvatelstvo podle věku a podle místa bydliště matky v době narození a podle pohlaví. [online]. (cit. 14-04-2019). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo-domy-byty-a-domacnosti-podle-scitani-lidu-domu-a-bytu-2011-cr-kraje-okresy-so-orp-spravni-obvody-prahy-a-mesta-sidla-so-orp-2011-egrhq6c4dz>

ČSÚ (2019): Veřejná databáze: vlastní výběr [online]. (cit. 27-02-2019). Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#>

Mapy.cz (2019): Plánování trasy [online]. (cit. 26-02-2019). Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?planovani-trasy&x=18.0427701&y=49.3009839&z=12&rc=9pIjKx85XE&rs=&rs=pubt&ri=&ri=15213307&mrp=%7B%22c%22%3A111%7D&rt=&rt=&xc=%5B%5D>

URRlab (2008): Úvod do problematiky a obecná témata: zázemí měst [online]. (cit. 20-04-2019). Dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/03_teorie_zazemi.htm>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Výsledky dotazníkového šetření provedeného v rámci výzkumu v roce 2004 10

Obrázek 2: Matice zdrojových a cílových oblastí migrace 13

Obrázek 3: Obce SO ORP Vsetín a jeho poloha v rámci Zlínského kraje 18

Obrázek 4: Podíl Vsetína na celkovém počtu obyvatel v SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017 vypočtený ze středního stavu obyvatel v daných letech 19

Obrázek 5: Průměrná roční hrubá míra bytové výstavby v obcích SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017 25

Obrázek 6: Průměrná roční hrubá míra migračního salda v obcích SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017 26

Obrázek 7: Index vzdělanosti v obcích SO ORP Vsetín k 26. 3. 2011 26

Obrázek 8: Změna průměrného věku obyvatel v obcích SO ORP Vsetín mezi lety 1997 a 2017 27

Obrázek 9: Časová dostupnost z obcí na Vsetín prostředky hromadné dopravy dle jízdních řádů pro rok 2019 28

Obrázek 10: Změna v podílu rodáků v obcích SO ORP Vsetín mezi lety 2001 a 2011 vyjádřen v procentních bodech 29

Obrázek 11: Průměrná roční hrubá míra porodnosti v obcích SO ORP Vsetín v letech 1997 až 2017 29

Obrázek 12: Změna podílu obcí na středním stavu obyvatel SO ORP Vsetín mezi lety 1997 a 2017 30

Obrázek 13: Diferenciace obcí dle míry rezidenční suburbanizace na území SO ORP Vsetín pro období let 1997 až 2017 33

Seznam tabulek

Tabulka 1: Sídelní struktura obcí SO ORP Vsetín k 31. 12. 2018 20

Tabulka 2: Bodové ohodnocení obcí SO ORP Vsetín dle pořadí hodnot dílčích ukazatelů, jejich součet a výsledné umístění. 32

Seznam příloh

Příloha 1: Hodnoty ukazatelů zvolených pro porovnání míry rezidenční suburbanizace v období let 1997-2017 v obcích SO ORP Vsetín 40

Příloha 2: Průměr pořadí a směrodatná odchylka v umístění obcí u jednotlivých ukazatelů 41

Přílohy

Příloha 1: Hodnoty ukazatelů zvolených pro porovnání míry rezidenční suburbanizace v období let 1997-2017 v obcích SO ORP Vsetín

obec	HMBV	HMMS	I_{VZ}	VĚK	ČAS	ROD	PRHMP	PPO	body
Bystřička	2,40	-0,03	2,28	5,69	11	-1,74	10,25	0,14	**126**
Francova Lhota	2,30	-0,31	2,07	5,80	36	-3,40	9,07	0,60	**92**
Halenkov	2,90	1,92	2,20	4,06	25	-5,75	10,36	0,26	**167**
Horní Lideč	2,88	-9,00	2,26	7,86	17	1,00	12,06	0,15	**117**
Hošťálková	3,64	4,43	2,25	3,90	22	-4,66	10,03	0,48	**182**
Hovězí	2,54	1,23	2,25	5,25	11	-3,37	10,34	0,34	**154**
Huslenky	3,56	3,86	2,19	4,59	20	-5,35	9,44	0,36	**164**
Jablůnka	3,17	3,89	2,28	4,37	6	-2,37	9,11	0,30	**165**
Janová	2,69	2,11	2,38	1,37	7	-2,96	10,4	0,18	**176**
Karolinka	1,13	0,31	2,08	6,99	38	-3,82	9,14	-0,37	**56**
Kateřinice	3,37	6,18	2,18	3,57	20	-6,76	10,49	0,24	**189**
Lačnov	2,44	-2,56	2,01	5,28	32	-4,29	11,68	0,06	**100**
Leskovec	2,38	2,13	2,18	4,19	6	-4,51	9,17	0,09	**138**
Lhota u Vsetína	2,50	8,04	2,29	1,06	13	-7,42	9,57	0,16	**194**
Lidečko	3,98	-0,29	2,06	5,82	18	-3,90	11,1	0,19	**138**
Liptál	2,38	4,84	2,20	3,91	16	-3,94	9,58	0,22	**156**
Lužná	3,55	9,76	2,09	1,65	12	-4,82	8,7	0,18	**170**
Malá Bystřice	2,05	-0,02	2,17	5,22	26	-3,85	6,77	-0,03	**77**
Nový Hrozenkov	2,78	-0,58	2,12	6,46	34	-5,67	9,38	-0,05	**90**
Pozděchov	1,99	3,71	2,04	5,41	29	-1,87	8,46	0,05	**68**
Prlov	2,22	0,06	1,98	6,04	25	-0,13	10,33	0,05	**76**
Pržno	2,00	7,60	2,26	3,06	21	-4,03	7,44	-0,01	**125**
Ratiboř	2,94	2,22	2,29	4,53	16	-3,45	10,35	0,23	**169**
Růžďka	1,26	4,42	2,20	1,95	18	-9,99	8,83	0,09	**145**
Seninka	1,95	4,49	2,16	3,03	19	-5,72	8,42	0,04	**122**
Střelná	2,48	-2,52	2,03	5,27	26	-5,73	10,45	0,04	**108**
Ústí	2,13	8,86	2,32	3,68	5	-2,13	8,67	0,15	**153**
Valašská Polanka	2,82	5,94	2,19	5,91	9	-3,29	9,51	0,32	**152**
Valašská Senice	0,16	-0,83	1,89	7,15	42	-7,00	8,63	-0,01	**54**
Velké Karlovice	2,73	-2,94	2,22	6,39	46	-5,46	8,53	-0,29	**81**
Zděchov	1,61	-1,76	2,15	6,48	27	-3,56	8,04	-0,05	**50**

Data: ČSÚ (2019), Mapy.cz (2019), vlastní zpracování

Vysvětlivky:

HMBV – průměrná roční hrubá míra bytové výstavby
HMMS – průměrná roční hrubá míra migračního salda
I_{VZ} – index vzdělanosti
VĚK – změna průměrného věku [roky]
ČAS – časová dostupnost do jádrového města prostředky hromadné dopravy [min]
ROD – změna v podílu rodáků na celkovém počtu obyvatel obce [p. b.]
PRHMP – průměrná roční hrubá míra porodnosti [‰]
PPO – změna podílu obce na celkovém počtu obyvatel regionu [p. b.]

Příloha 2: Průměr pořadí a směrodatná odchylka v umístění obcí u jednotlivých ukazatelů

obec	průměr	směrodatná odchylka
Bystřička	15,75	8,12
Francova Lhota	11,50	8,23
Halenkov	20,88	5,57
Horní Lideč	14,63	12,03
Hošťálková	22,75	5,55
Hovězí	19,25	6,36
Huslenky	20,50	5,73
Jablůnka	20,63	8,00
Janová	22,00	8,25
Karolinka	7,00	5,37
Kateřinice	23,63	5,50
Lačnov	12,50	8,99
Leskovec	17,25	5,55
Lhota u Vsetína	24,25	5,95
Lidečko	17,25	9,33
Liptál	19,50	3,82
Lužná	21,25	8,56
Malá Bystřice	9,63	4,96
Nový Hrozenkov	11,25	7,91
Pozděchov	8,50	5,04
Prlov	9,50	6,37
Pržno	15,63	10,04
Ratiboř	21,13	5,49
Růžďka	18,13	9,28
Seninka	15,25	9,32
Střelná	13,50	9,07
Ústí	19,13	10,93
Valašská Polanka	19,00	7,89
Valašská Senice	6,75	9,32
Velké Karlovice	10,13	9,49
Zděchov	6,25	3,62

Data: ČSÚ (2019), Mapy.cz (2019), vlastní zpracování